

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE
I FOLKETINGÅRET 1982-83

(134. ÅRGANG)

IV

Sp. 4449-5984

J. H. SCHULTZ A/S

KØBENHAVN

1984

[Anden næstformand]

te forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Forespørgsel nr. F 12: .

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om INF-forhandlingerne i Genève og i den forbindelse planerne om kernevåbenfri zoner i Europa?«

Af Lasse Budtz (S) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 18/1 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 21/1 83).

Begrundelse

Lasse Budtz (S):

Socialdemokratiet har med denne debat bedt regeringen redegøre for INF-forhandlingerne i Genève om de europæiske mellemdistanceraketter og om planerne om kernevåbenfri zoner i Europa af den for os helt indlysende årsag, at vi befinder os i en yderst farlig situation. Hvis man ikke når frem til en eller anden aftale om afskaffelse eller begrænsning af de europæiske kernevåben, åbnes der for et våbenkapløb uden begrænsninger og i et omfang, man knap kan forestille sig.

Socialdemokratiet erkender Danmarks begrænsede indflydelse, men sammen med andre landes parlamenter har vi en chance for at påvirke udviklingen i den rigtige retning, og vi opnår i hvert fald intet ved intet at gøre.

Alle politiske og militære eksperter er enige om, at året 1983 er kritisk, yderst kritisk endda, for rustningsforløbet. I virkeligheden er situationen fuldstændig absurd.

Der er politikere og generaler, der i fuldt alvor ønsker en fortsat kernevåbenoprustning, selv om der i dag er så mange bomber, at vi alle kan udslettes talrige gange – nogle eksperter mener 50 gange. Én gang turde være fuldt ud nok. Der er politikere og generaler, der i fuldt alvor taler om muligheden af at føre en begrænset kernevåbenkrig, og den skal i så fald ikke finde sted et eller andet fra os fjernt sted på Jorden, men her i Europa, siger nogle. Men geografien er jo i

øvrigt fuldstændig ligegyldig, for muligheden for en begrænset atomkrig findes ikke. Der er politikere og generaler, der i fuldt alvor som en konsekvens af denne form for tankegang med næsten søvngængeragtig sikkerhed fortsætter forberedelserne til opstilling af flere og flere kernevåben i Europa, og som i samme åndedrag nærmest med foragt afviser forslag om kernevåbenfri zoner i Norden, på Balkan og i Centraleuropa. Der er mange politikere og generaler, der i fuldt alvor holder fast ved det forældede princip om, at en absolut balance er nødvendig.

Socialdemokratiet må vende sig imod alt dette, og derfor håber vi, at vi i dag kan få et folketingsflertal til at markere, at også i det danske parlament mener man, at nu er tiden inde til nye positive vestlige udspil. Når jeg bruger udtrykket »også i det danske parlament« skyldes det, at der i en række af de lande, som vi samarbejder med, er sket en meget afgørende holdningsændring, der betyder, at man gør op med den tankegang, at den såkaldte nuløsning er et vestligt krav af definitiv karakter.

Fremtrædende repræsentanter for det amerikanske udenrigsministerium er da i hvert fald begyndt at tale om midlertidige løsninger, som kunne føre til nedskæringer af mellemdistanceraketter på begge sider. Det er en ganske anden holdning end hidtil. Den britiske premierminister og den vesttyske forbundskansler har tilkendegivet, at der ikke er tale om en alt-eller-intet-holdning, hvad man ellers i lang tid har måttet frygte. Den vesttyske regering har ellers udtalt sig meget forskelligt, men dens ledende ministre drøfter dog nu helt åbent muligheden for kompromiser, overvejelser af det sovjetiske tilbud eller forslag om en ikke-angrebspagt og om en udsættelse af forhandlingsfristen. Sovjetunionen har ikke afvist muligheden for en midlertidig løsning.

I det britiske underhus diskuterer man seriøst spørgsmålet, om briterne må kræve at få medbestemmelsesret med hensyn til, hvorvidt de raketter, der eventuelt skal opstilles i England, overhovedet skal affyres. Den forhenværende britiske premierminister, Edward Heath, skrev i søndags, at han var tilhænger af den amerikanske holdning til nuløsningen, som den i sin tid blev forklaret af præsident Reagan, men han fandt det nødvendigt at fastslå, at England – som Frankrig

[Lasse Budtz]

– må have sine egne raketter, for hvis det vestlige samarbejde ikke fungerede, så var de britiske og franske atomvåben stærke nok til at tjene som en advarsel til Sovjet om gengældelse. Ja men hvis de britiske og franske atomvåben er nok som trussel, hvorfor skal vi så overhovedet have opstillet de 572 raketter, som den vestlige plan omfatter? Det er i hvert tilfælde et rimeligt spørgsmål at stille.

Den hollandske regering har sagt, at man ikke føler sig forpligtet til at modtage raketterne. Den belgiske regering har ikke besluttet sig definitivt. De vesttyske socialdemokrater har afvist en automatisk opstilling i Vesttyskland og har mere end antydnet, at en udsættelse af forhandlingsfristen meget vel kan komme på tale.

Det danske socialdemokrati er i konstant kontakt, tæt kontakt, med vore partifæller i de fleste øvrige vestlige lande og er enig med dem om, at nulløsningen ikke kan være den endelige holdning. Vi forventer, at den danske regering tilkendegiver, at også andre muligheder må prøves. Derfor har vi fremkaldt denne forespørgselsdebat.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det er kun to måneder siden, vi her i folketinget havde en debat om det ene af de to emner, som den foreliggende forespørgsel handler om, nemlig INF-forhandlingerne i Genève. Nogle vil måske derfor mene, at man burde have ventet lidt med en fornyet debat om emnet. Regeringen har dog ikke noget imod denne debat, da det naturligvis er vigtigt at få belyst de bredere udenrigs- og sikkerhedspolitiske problemstillinger, som knytter sig til INF-spørgsmålet.

Men regeringen må også lægge stor vægt på, at debatten bliver ført på en sådan måde, at de meget vigtige forhandlinger i Genève ikke vanskeliggøres. Det er navnlig vigtigt, at vi ikke giver Sovjetunionen mulighed for at udnytte den frie debat, som vi i vore lande har også om denne sag. Det må nemlig ikke overses, at vi med dette spørgsmål beskæftiger os med væsentlige sider af Øst-Vest-forholdet, som igen hænger sammen med bl.a. medlemskabet af NATO-alliancen. Det er derfor regeringens håb, at debatten i dag vil bekræfte Danmarks beredvillighed til inden for de bestående rammer at yde en aktiv og

konstruktiv indsats for at fremme et positivt forhandlingsresultat i Genève, idet regeringen selvsagt støtter enhver bestræbelse for at fremme nedrustningen og for at få våbenkapløbet bragt til standsning.

Om selve forhandlingerne i Genève kan jeg ifølge sagens natur ikke føje meget til det, jeg sagde i min redegørelse her i tinget den 7. december sidste år. Jeg vil derfor tillade mig her at henvise til denne redegørelse, der jo dækkede forhandlingsituationen ved afslutningen af den tredje forhandlingsrunde. Forhandlingerne har siden ligget stille, indtil den fjerde forhandlingsrunde blev indledt den 27. januar.

Men det er da heller ikke i Genève, at begivenhederne har udspillet sig siden december. Det er i forhandlingsparternes respektive hovedstæder og ikke mindst i Moskva.

Hensigten med pauserne i de formelle forhandlinger er jo ganske naturligt at give parterne lejlighed til at vurdere forhandlingsituationen og modpartens holdning og så i lyset heraf overveje eventuelle nye udspil, som kan lægges frem, når de fortrolige forhandlinger genoptages.

I den netop afsluttede forhandlingspause valgte Sovjetunionen imidlertid at præsentere offentligheden for et konkret udspil, og dette udspil blev præsenteret af den nye generalsekretær for Sovjetunionens kommunistiske parti, Jurij Andropov, i en tale den 21. december, og det er senere blevet fulgt op og til en vis grad præciseret ved en række lejligheder, bl.a. i deklARATIONEN fra Warszawaopgørelsen i Prag i begyndelsen af januar og under udenrigsminister Gromykos besøg i Bonn.

Den egentlige vurdering af det nye sovjetiske udspil og elementerne i dette udspil må naturligvis foregå ved forhandlingsbordet i Genève, men med det foreløbige kendskab, vi har til det, må det bedømmes som et skridt i den rigtige retning. Hovedindholdet synes at være, at Sovjetunionen nu er rede til, formentlig over en årrække, at nedskære antallet af sine mellemdistanceraketter i den europæiske del af landet fra ca. 230 til 162, mod at NATO til gengæld helt opgiver sine planer om at indlede opstilling af de 572 INF-missiler i Vesteuropa fra slutningen af 1983.

Sovjetunionen har med andre ord valgt et antal, der svarer til summen af de britiske og

[Udenrigsministeren]

franske atomstyrker, men det er gjort uden hensyntagen til forskelle i antallet af sprænghoveder – hvor de sovjetiske SS-20 raketter som bekendt har hver 3 – og det er sket uden hensyntagen til den kendsgerning, at der er tale om våben af vidt forskellige kategorier.

Når man yderligere må finde udspillet fra Sovjetunionen utilstrækkeligt, skyldes det bl.a., at Sovjetunionen uanset de tilbudte reduktioner i givet fald ville bevare sit monopol på mellemdistanceraketter i Europa. En accept af det sovjetiske udspil ville bl.a. betyde, at Sovjetunionen ville bevare et større antal raketter rettet mod Vesteuropa, end man havde i 1979, da NATO følte sig nødsaget til at træffe sin dobbeltbeslutning. Dengang var der udplaceret under 100 SS-20 raketter, mens det, Andropov i dag tilbyder, alene er en reduktion til 162.

Den sovjetiske oprustning er således fortsat helt upåvirket af den propagandaoffensiv, som de selv fører mod disse våben, og jeg kan da nævne, at siden vi sidst her i folketinget debatterede INF-spørgsmålet, har Sovjetunionen helt uanfægtet fortsat sin produktion af SS-20re med 1 hver 5. dag – altså 4 nye sprænghoveder hver uge – en formidabel oprustning, som står i skærende kontrast til den fredsoffensiv, man samtidig fører i medierne.

Meget tyder endvidere på, at man fra sovjetisk hold forestiller sig, at de raketter, der fjernes fra den vestlige del af Sovjetunionen, bare skal flyttes længere østpå, hvorfra de jo hurtigt kan blive bragt tilbage i deres nuværende stillinger. Ganske vist har man fra sovjetisk side i forskellige sammenhænge ladet forstå, at man ikke udelukker en skrotning af et vist antal raketter, men man har på intet tidspunkt villet udtale sig om, hvorvidt denne beredvillighed gælder de højtudviklede SS-20re, som jo var anledningen til NATOs dobbeltbeslutning, eller om det bare gælder de gamle SS-4re og SS-5ere, og her må jeg erindre om, at de nye SS-20 raketter med deres mobilitet og deres tredobbelte bestyknings er farligere end noget tidligere kendt våben i Europa.

Det er klart, at sådanne vilkår ikke er acceptable, for de opfylder ikke Vestens sikkerhedsbehov, men fremkomsten af udspillet demonstrerer på den anden side klart, at NATOs dobbeltbeslutning i december 1979 om at kæde modernisering sammen med for-

handlinger om nedskæringer af mellemdistanceraketter var rigtig. Den har nu skabt bevægelse i den hidtil fastlåste sovjetiske forhandlingsposition, og kun hvis den fortsat fastholdes, kan vi regne med yderligere sovjetisk bevægelse.

De hidtidige sovjetiske forslag om først en fastfrysning af det nuværende antal mellemdistanceraketter på begge sider og derefter en reduktion til 300 systemer på hver side i 1990 ville stort set have opretholdt den hidtidige sovjetiske overlegenhed på mellemdistanceraketområdet ved at tillade Sovjetunionen at bevare alle sine SS-20re og forhindre Vesten i at deployere nogen af de af moderniseringsbeslutningen omfattede 572 raketter.

Ganske vist indebærer det nye sovjetiske udspil ikke et totalforbud mod landbaserede mellemdistancemissiler, sådan som det er foreslået fra amerikansk side, men det er da positivt, at Sovjetunionen i hvert fald synes at nærme sig det amerikanske forhandlingsoplæg ved at koncentrere sig om de landbaserede raketter, som begge parter anser for at være de mest destabiliserende våben, især på grund af deres præcision og deres mobilitet.

Det kan også ses som et bidrag til at forenkle forhandlingsprocessen, at Sovjetunionen nu synes at være interesseret i at forhandle en særskilt aftale om de langtrækkende fly, som kan fremføre kernevåben, men på den anden side synes Sovjetunionen endnu ikke at være indstillet på at udskyde disse forhandlinger til et senere tidspunkt. De synes fortsat at kræve, at en aftale om disse våben skal indgås parallelt med en aftale om de landbaserede mellemdistancemissiler.

Hvis man herefter rejser spørgsmålet om, hvordan man nu kommer videre med forhandlingerne i Genève, vil jeg gerne understrege, at set med regeringens øjne er det vestlige forslag om en nulløsning et udspil til den løsning, som vi alle måtte ønske, nemlig at Sovjetunionen fjerner alle sine SS-20 raketter, og at NATO undlader at opstille de planlagte 572 raketter. Den løsning burde vi alle ønske, for så er vi sluppet af med alle raketterne.

Men vi er da samtidig klar over, at det her drejer sig om en forhandling, som kan ende med noget mindre, og forhandlingerne må derfor også tilsigte en udforskning af andre løsningsmodeller, som er acceptable for begge parter. Selv om en bestemt løsning frem-

[Udenrigsministeren]

står som det mest eftertragtede og ideelle forhandlingsresultat – og det finder regeringen fortsat at nulløsningen ville være – så er nulløsningen ikke og har aldrig været et ultimatum. Andre fornuftige løsninger er selvsagt ikke udelukket. Det er da også klart fremhævet fra amerikansk side, idet ambassadør Nitze ved åbningen af den fjerde forhandlingsrunde i Genève udtalte, at man ved siden af en fastholdelse af forhandlingsoplægget om en nulløsning ville overveje ethvert realistisk sovjetisk forslag.

Men hvilke andre løsninger der kan være, er ikke et spørgsmål, vi her skal drøfte. Det må, som det altid har været tilfældet, være et spørgsmål, der skal finde sin afklaring i de konsultationer, som udgør kernen i samarbejdet inden for NATO. Den danske hovedlinje vil her være at støtte alle seriøse forhandlingsforslag, som på samme tid tilgodeser berettigede vestlige sikkerhedskrav og mulighederne for at skabe større gensidig tillid som et led i den afspænding mellem Øst og Vest, der altid har været dansk politik.

Det ville være i modstrid hermed, om INF-debatten antager et andet forløb såvel i Danmark som i andre europæiske lande. Konsekvenserne heraf for den fred og stabilitet, der mere end noget andet har kendetegnet situationen i Europa siden anden verdenskrig, ville i så fald ikke være til at overskue. Formålet må derfor fortsat være at udfolde enhver bestræbelse for at finde frem til en vestlig holdning, som alle finder forsvarlig.

I den forbindelse må vi imidlertid til stadighed være opmærksomme på, at forhandlingerne i Genève bliver ført imellem Sovjetunionen og USA. Dette er aldrig blevet anfægtet, heller ikke i dette land. Naturligvis skal vi aktivt og konstruktivt virke for, at forhandlingerne i Genève fører til et positivt resultat, men vi skal gøre det med fuld respekt for de to parter forhandlingsret. I modsat fald risikerer vi kun at forvirre eller måske ligefrem skade forhandlingerne i Genève, bl.a. derved, at Sovjetunionen ville blive befriet for den pression under forhandlingerne, som jo var en væsentlig begrundelse for udformningen af NATOs dobbeltbeslutning. Det ville være uansvarligt såvel over for vor egen og vore NATO-partners sikkerhed som over for bestræbelserne for at skabe

fred og sikkerhed globalt, hvis noget sådant skulle ske.

Forespørgslen drejer sig også om planerne om kernevåbenfri zoner i Europa. Spørgsmålet om Norden som en atomvåbenfri zone har tidligere været drøftet her i tinget i forbindelse med forespørgsler med relation til INF-forhandlingerne. Det var således tilfældet under forespørgselsdebatten i slutningen af oktober 1981. Dengang var spørgsmålet knyttet sammen med en debat om den stigende nukleare oprustning og blev fremhævet som én mulig løsning, hvorved Norden kunne holdes uden for de farer, denne oprustning medførte.

Ved denne lejlighed har forespørgerne ønsket at inddrage andre forslag til kernevåbenfri zoner i Europa i debatten, og det er da kun rimeligt, da spørgsmålet om oprettelse af sådanne zoner må ses i snæver sammenhæng med våbenkontrolforhandlingerne i Genève, og da ikke mindst i en situation, hvor der måske er begrundet håb om indgåelse af en aftale mellem USA og Sovjetunionen om de nukleare mellemdistanceraketter i Europa.

Under debatten i 1981 om Norden som atomvåbenfri zone tilsluttede et stort flertal sig konklusionen i den daværende regerings redegørelse, nemlig at det ikke har noget formål at udstede erklæringer, der, som forholdene nu engang er, ikke vil kunne skabe øget sikkerhed for Danmark. En eventuel formalisering af den allerede eksisterende atomvåbenfri tilstand i Norden ville ikke reelt set spille nogen større rolle i Øst-Vest-sammenhæng, medmindre det skete som led i en bredere europæisk ordening, omfattende atomvåben på begge sider af den store skillelinje i Europa. Herved bliver spørgsmålet om en formalisering af en atomvåbenfri zone i det nordiske område helt korrekt koblet sammen med bl.a. INF-forhandlingerne i den forstand, at et positivt resultat af INF-forhandlingerne vil kunne åbne muligheder også for andre nedrustningstiltag i Europa.

En lignende konklusion nåede man i øvrigt frem til i den rapport om Norden som kernevåbenfri zone, som blev afgivet af det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg i foråret 1982.

Siden spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden fik fornyet aktualitet i 1981, har de nordiske lande løbende holdt kontakt med hinanden i spørgsmålet. Samtidig har

[Udenrigsministeren]

man naturligvis opmærksomt fulgt den fortsatte og til tider ganske omfattende debat i offentligheden om atomvåbenfri zoner. Jeg tror dog, det er rigtigt at konstatere, at der ikke siden 1981 er taget egentlige nye initiativer i sagen. Den nye svenske regering har således i alt væsentligt bekræftet den hidtidige svenske politik, hvad angår et atomvåbenfrit Norden.

Den svenske regering har imidlertid i december 1982 taget et nyt initiativ vedrørende det forslag om oprettelse af en atomvåbenfri zone i Centraleuropa som ny tillidskabende foranstaltning mellem Øst og Vest, der i sin tid blev fremsat af Palmekommissionen. I den pågældende zone, der forudses at strække sig fra Centraleuropa til de to alliancers nordlige og sydlige flanker i en bredde på 150 km på hver side af skillelinjen gennem Europa, må der ikke findes taktiske atomvåben, og der må heller ikke oplagres atomvåben eller foretages forberedelser til opstilling af atomvåben i zonen. Fra svensk side har man ved præsentationen af forslaget over for de øvrige europæiske lande, USA og Canada understreget, at man foreløbig kun har villet sondere de pågældende landes holdning til denne tanke.

Sigtet med det svenske forslag er, som allerede nævnt, i en situation med spænding mellem Øst og Vest på det nukleare område at få gennemført foranstaltninger, der vil kunne bidrage til at forøge tilliden mellem de to parter og dermed eventuelt bidrage til at skabe bevægelighed i de efter svensk opfattelse mere eller mindre fastlåste våbenkontrolforhandlinger på det nukleare område. Endvidere er formålet angiveligt at søge at skabe en debat om de taktiske atomvåbens rolle i Europa.

I en udtalelse umiddelbart efter forslagens fremkomst og senere under bilaterale drøftelser med den svenske udenrigsminister har jeg gjort rede for regeringens foreløbige holdning til forslaget. Jeg har herunder givet udtryk for, at vi også fra dansk side tillægger tillidskabende foranstaltninger stor betydning. Jeg har samtidig fremhævet, at vor endelige reaktion må afhænge af holdningen hos de centraleuropæiske lande, der er direkte berørt af forslaget, ligesom også vore NATO-partners indstilling vil få betydning i vore overvejelser.

På den anden side har jeg på linje med repræsentanter for en række andre vesteuropæiske lande peget på, at forslagens gennemførelse alene vil betyde en flytning af de omhandlede meget mobile våben og ikke en reduktion, ligesom det i øvrigt ikke medfører garanti imod anvendelse af kernevåben.

Det samme gælder, og det i endnu højere grad, det forslag om en udvidet zone, hvorved man fra sovjetisk side har besvaret det svenske forslag. Det er da også værd at notere, at dette sovjetiske forslag er blevet afvist som uacceptabelt fra alle sider i Forbundsrepublikken.

Det er regeringens opfattelse, at det såvel for forslaget om en atomvåbenfri zone i det nordiske område som for det svenske initiativ om en atomvåbenfri zone i Centraleuropa og også for det fra bl.a. bulgarsk og græsk side stillede forslag om en kernevåbenfri zone på Balkan gælder, at en for stærk koncentration omkring disse forslag på nuværende tidspunkt vil kunne få en uheldig og forsinkende indflydelse på INF-forhandlingerne i Genève.

Alle kræfter bør nu samles om at sikre et positivt resultat af disse forhandlinger. Vi vil ikke virke for, at der i Genève stilles krav om alt eller intet. Andre fornuftige løsninger må prøves. Kommer der et positivt udfald af forhandlingerne i Genève, er der dermed skabt bedre forudsætninger for en konstruktiv behandling af de forskellige forslag om atomvåbenfri zoner i Europa.

Forhandling

Lasse Budtz (S):

Først vil jeg gerne takke udenrigsministeren for redegørelsen.

Socialdemokratiet er enig med ministeren om, at det bedste naturligvis ville være, at der overhovedet ikke blev opstillet en eneste vestlig mellemdistanceraket, og at alle sovjetiske blev fjernet. Dette er desværre en helt urealistisk mulighed, hvad ministeren selv tilkendegiver, i hvert fald indirekte, og der må derfor med ministerens egne ord udforskes andre løsningsmodeller.

Jeg glæder mig også over, at ministeren så klart fastslår i dag, at nulløsningen ikke er og aldrig har været et ultimatum. Vi kan dog sikkert blive enige om, at sådan er den blevet fremstillet af mange vestlige politikere med

[Lasse Budtz]

et stort ansvar i flere lande, men på dette område er der nu sket et lykkeligt skred. Om udviklingen er stærk nok, må forhandlingsforløbet i de kommende måneder afgøre.

Socialdemokratiet ikke alene støttede nul-løsningen som udgangspunkt for forhandlingerne, men den daværende socialdemokratiske regering kan vel endda siges at have været med til at fremkalde forslaget, rigtigt nok ikke som et ultimatum, men som et forhandlingsudspil, og heri var vi enige med en lang række andre socialdemokratiske partier.

Efter at Sovjetunionen er fremkommet med en række konkrete udspil, som, hvad enten man kan lide det eller ej, afslører en vis bevægelighed, må Vesten nu komme med sine forslag og ikke blot sidde tilbagelænet i stolene og vente på yderligere sovjetiske udspil. Alt for meget står på spil for alt for mange.

Vi mener derfor, at den danske regering og det danske folketing må være med til at fremkalde en udvikling, så nul-løsningen udbygges med realistiske vestlige alternative forslag. Det bedste i denne nye situation ville være at fremkalde en udvikling, der førte til nye reduktioner af SS-20 raketterne i et sådant omfang, at de vestlige mellemdistance-raketter slet ikke opstilles.

Jeg røber ingen hemmelighed, der kan påvirke forhandlingsmulighederne, ved at sige, at mange fremtrædende eksperter, også i USA, hvor meningerne, f.eks. i kongressen, bliver mere og mere nuancerede og derfor også mere realistiske, sætter spørgsmålstegn ved nødvendigheden af opstillingen af de planlagte 572 raketter. For det første forbereder USA, uafhængigt af INF, produktion og udstationering af flere tusinde raketter, der skal anbringes under fly eller på krigsskibe, mange af dem i Europas umiddelbare nærhed. For det andet har Vesten, ikke blot USA, udstationeret raketter på undervandsbåde i et meget stort antal for at kunne bære et eventuelt angreb.

Den nye amerikanske udstationering er allerede begyndt. Det er et stort spørgsmål, om der ikke er raketter nok allerede på vestlig side til det nødvendige forsvar, for den absolutte ligestilling med hensyn til antal raketter og sprængladninger er ganske enkelt ikke længere nødvendig.

Dertil kommer, at de franske og de britiske atomvåben bør tælles med, og man kan

lige så godt gøre det i fuld offentlighed, for russerne og amerikanerne vil alligevel i sidste ende, hvis det lykkes at nå til et resultat, tælle disse våben med uden at nævne dem direkte i den eventuelle aftale. Man kan rettelig ikke forbavses over, at russerne har gjort opmærksom på deres tilstedeværelse.

Socialdemokratiet så meget gerne en fastfrysning af alle eksisterende kernevåbenlagre med det samme, hvilket vi gjorde opmærksom på under forhandlingerne om afstemningerne i FN. Dette kan tilsyneladende ikke lade sig gøre, men en fastfrysning af mellemdistance-raketterne i Europa må være en mulighed eller burde være det, man kan forhandle om straks i Genève. Sovjet har som bekendt været inde på det. Forslaget er afvist af USA med den motivering, at man så ville fastfryse Sovjets overlegenhed. Men ville det alligevel ikke være bedre gennem et moratorium under forhandlingerne at hindre den fortsatte opstilling af SS-20 raketterne i stedet for som nu blot at se på, at den sovjetiske produktion, som udenrigsministeren siger, fortsætter? Men moratoriet skulle selvfølgelig omfatte begge sider. Et moratorium burde også omfatte de vestlige forberedelser til at opstille de 572 raketter, forberedelser, der allerede er under fuld udvikling i England og Italien og delvis i Vesttyskland.

Nogen må gøre noget for at bryde den onde cirkel, og Vesten er efter socialdemokratiets mening stærkt nok til nu at tage nogle nye initiativer.

Hvis man tænkte sig, at Vesten begyndte en opstilling, imens der endnu forhandles – det er der fremsat seriøse forslag om – ville det formentlig fuldstændig forhindre en løsning. Det er måske ikke nødvendigt at tage en beslutning om en forhandlingsforlængelse netop nu, men nærmer vi os årets udgang, uden at en løsning er i sigte, er vi tilhængere af en forhandlingsforlængelse. Sandheden er jo, at forhandlingerne først for alvor kom i gang 2 år efter dobbeltbeslutningen i NATO i 1979. Det er Sovjetunionen, der først og fremmest må bære ansvaret for dette.

Under alle omstændigheder må en dato ikke være afgørende for muligheden af at opnå et resultat. Der skal ikke være ringeste tvivl om, at vi foretrækker en udgang, der betyder, at de vestlige raketter slet ikke behøver at blive opstillet, men jo færre raketter, naturligvis jo bedre. Hvis man når frem til

[Lasse Budtz]

en situation, hvor man opnår enighed om en nedskæring på begge sider, og hvor man måske slet ikke opstiller f.eks. Pershing II-raketterne i Vesttyskland, er dette dog at foretrække fremfor en afslutning uden noget som helst resultat. En begrænsning ved et sådant loft er selvfølgelig bedre end en uhammet fortsat oprustning på begge sider. Skulle man nå frem til et sådant resultat, vil socialdemokratiet i øvrigt tage stilling til det til den tid.

Det skal erkendes, at det kan være vanskeligt at nå til konkrete realistiske resultater i spørgsmålet om kernevåbenfri zoner i Europa, før der foreligger et resultat i Genève. Bryder forhandlingerne i Genève sammen, er det svært at forestille sig nogen positiv udvikling på zoneområdet. INF-drøftelserne kommer med andre ord i første række, men derfor kan man godt forberede sig på en efterfølgende forhandling om zonerne i Norden, på Balkan og især ned gennem Europa på begge sider af den linje, der deler kontinentet.

Sovjet har ikke overraskende foreslået, at zonerne bliver cirka dobbelt så dybe, som Palmekommissionen og den svenske regering har foreslået, og den amerikanske regering har helt afvist tanken. Det har NATOs øverstkommanderende, general Rogers, også. Men det bør ikke hindre et flertal i tinget i at støtte realistiske bestræbelser og planer for etablering af kernevåbenfri zoner. Det kan måske være gavnligt at gøre opmærksom på, at overbeviste NATO-tilhængere som Dennis Healy fra det britiske labour og den britiske socialdemokrat fhv. udenrigsminister David Owen klart går ind for zonetanken.

Det er rigtigt, at zonerne ikke yder nogen absolut sikkerhed, men de kan være med til at øge den øst-vestlige følelse af sikkerhed, øge fornemmelsen af sikkerhed, og som Palmekommissionen fastslår, opnår man kun sikkerhed efter forhandling og samarbejde med sin modpart. Præsident Reagans forslag om et topmøde var i sig selv en god idé, som f.eks. den vesttyske regering heldigvis er blevet ved med at fremhæve, men det foreslåede udgangspunkt forekommer umiddelbart forkert, fordi præsidenten blot gentog nulløsningen som forhandlingsgrundlag.

Det sovjetiske forsprog på de konventionelle våbens område forekommer umiddelbart at være til stede, når det drejer sig om Europa, især Centraleuropa. I takt med for-

handlingerne om kernevåbnene er det derfor nødvendigt også på dette område at gøre nye forsøg på at nå resultater, og det bør selvfølgelig i så fald ske ved de såkaldte MBFR-forhandlinger i Wien.

Der må gøres noget på alle fronter, og vi må ikke blive trætte af at presse på, trætte af at efterlyse nye initiativer, nye udspil. Der er noget, der tyder på, at den amerikanske regering er begyndt at forstå, hvad det er, der sker i denne tid i Europa, men det er sandelig også nødvendigt, for forstå den amerikanske regering ikke den europæiske udvikling, kan der opstå en meget alvorlig splittelse i det atlantiske samarbejde, og så vil det ikke blot dreje sig om en strid mellem Øst og Vest, men tillige om en strid mellem Vest og Vest. Det kan vi efter socialdemokratisk opfattelse ikke være interesseret i. I tilslutning hertil kan det måske nok være nyttigt at slå fast, at socialdemokratiet fortsat ikke ser noget sikkerhedspolitisk alternativ til vort medlemskab af NATO.

På baggrund af det, jeg har sagt, skal jeg tillade mig at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget opfordrer regeringen til at præge den vestlige holdning under INF-forhandlingerne i Genève, så den foreslåede nulløsning udbygges med et realistisk alternativ til det seneste sovjetiske tilbud,

at arbejde for en løsning, der indebærer sådanne reduktioner af SS-20 raketterne, at de vestlige mellemdistanceraketter ikke opstilles, og

at støtte realistiske bestræbelser for etablering af atomvåbenfrie zoner, der omfatter begge sider af den skillelinje, der deler Europa, går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Anden næstformand (Mette Madsen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i debatten.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Egentlig har jeg svært ved at se formålet med denne debat. Både før og efter i dag har der været og vil der være enighed om, at den bedste løsning er demontering af samtlige

[Ole Bernt Henriksen]

sovjetiske SS-20, SS-4 og SS-5 raketter, mod at NATO undlader at opstille Pershing II og Tomahawk krydsermissiler. De sovjetiske krydsermissiler peger bl.a. på det tæt befolkede danske område, og det ville være en umådelig lettelse, hvis de blev demonteret, fjernet og skrottet – ingen som helst grund til at tvivle om det eller til at undsige den såkaldte nulløsning. Der er grund til, synes jeg, at være mere end almindeligt rystet over Sovjetunionens hurtige og aggressive opstilling af de pågældende raketter.

Mit parti vil kæmpe for, at de bliver fjernet, for vi er modstandere af raketter, og vi vil – det siger jeg for god ordens skyld – efter denne debats afslutning ikke stå som partiet, der i princippet går ind for, at NATO ikke opstiller nogen som helst raketter, mens Sovjetunionen kan have raketter stående og pege imod os. Det er ikke vores holdning, og vi vil meget gerne se partier i dag – det siger jeg med en lille smule ironi – gå ind for en anden holdning, for god ordens skyld, altså den holdning, at Sovjetunionen kan beholde et antal missiler pegende på Danmark.

Jeg skal også for god ordens skyld gøre opmærksom på, at det ikke var USA, der begyndte med som en fuldbyrdet, ubøjelig, uflexibel beslutning at opstille mellemstanceraketter i Europa, og at det derfor er fejlagtigt at hævde, at det er vor allierede, De Forenede Stater, vi har problemer med. At hævde det ville være at fordreje kendsgerningerne, og det får man os ikke med til.

Både før og efter i dag har der været og vil der være enighed om, at hverken USA eller Sovjetunionen ville have haft årsag til at forhandle i Genève, hvis forslaget om en nulløsning var et ultimatum. I selve den kendsgerning, at der skal forhandles, ligger, at resultatet kan blive noget andet end en nulløsning, men hvad dette andet kan blive, ved vi ikke. Det bør ikke blive, at Sovjetunionen som belønning for den eksempelvis hurtige og kupagtige opbygning fortsat kan bevare flere raketter rettet mod Vesteuropa, end Sovjetunionen havde, da NATO, bl.a. med dansk støtte, følte sig tvunget til at træffe den siden og i dag så meget omtalte dobbeltbeslutning.

Men noget mindre end dobbeltbeslutningen vil kunne overvejes, hvis den endelige løsning bringer fremskridt på andre områder. Vi skal nemlig erindre, at hvor gerne vi end

ser alle de sovjetiske mellemstanceraketter fjernet, så er de dog kun et mindre hjørne af det meget større problem, som spændingen, Sovjetunionens hele internationale adfærd fra Polen til Afghanistan, ustabiliteten og de alt for mange våben i hele verden er og har skabt for menneskene.

Både før og efter i dag har der for det tredje været og vil der være enighed om, at det ville være lykkeligt, hvis forhandlingerne ikke blev en episode, men en proces frem mod, skal vi sige en højere grad af sikkerhed, måske begyndende her, men fortsættende i hele den øvrige verden. Dette indebærer, at en løsning, hvorefter SS-20 raketterne i stedet for at pege på os f.eks. kom til at pege på Japan eller på Kina eller på andre lande, ville være uacceptabel og dermed ingen løsning. Det forudsætter en erkendelse både her og i Sovjetunionen af, at sikkerheden i disse år er blevet udelelig, og det forudsætter en forståelse mellem USA og Sovjetunionen, hvis nye ledelse har vist tegn på at være måske mindre ubevægelig end tidligere ledelser. Vi tror, at det i de kommende år er nødvendigt dels at afprøve den nye sovjetiske ledelses hensigter, dels at fornemme, hvordan den næste ledelse vil bedømme situationen og mulighederne ind i det næste årti. Dette er måske, når det kommer til stykket, vores største opgave.

Sovjetunionen står nødvendigvis over for afgørende ændringer i de kommende år både for sit eget og de andre østeuropæiske landes vedkommende, og disse forandringer kan dårligt undgå at tvinge den til at omvurdere sit forhold, ikke blot på det militære område, til NATO, men også på det økonomiske og det tekniske område, til alle OECD-landene og deres institution. Vi lægger vægt på, at Vesten gør sig tanker om, hvordan Sovjetunionen og vi udvider vores fælles interesser, også økonomisk og social stabilitet, thi det er ikke våbnene, der skaber spænding og frygt, de er blot de frygtelige udslag af dybereliggende strømninger, traditioner og Sovjetunionens forældede holdninger til den øvrige verden.

Endelig har der før og efter i dag været og vil være enighed om, at forhandlingerne om nedrustning ikke skal føres i denne sal eller her i Danmark, men mellem USA og Sovjetunionen, og at vi på enhver måde skal undgå at lægge hindringer i vejen for disse forhand-

[Ole Børnt Henriksen]

linger. Det kan være, at USA og Sovjetunionen vælger at inddrage andre emner end raketterne som led i en større aftale, men det må være deres eget initiativ. Andre initiativer kan efter vor opfattelse let virke forstyrrende, således at vi gør klogt i at være tilbageholdende, også med at give de to regeringer mere eller mindre officielle råd om, hvordan de bør forholde sig. Noget andet er, at vi kan blive ved med at udtrykke håb om, at parterne – og det er begge parter – vil vise tilstrækkelig fleksibilitet til, at det første virkelige nedrustningsgennembrud kan lykkes. Heller ikke heri er der noget nyt. Ingen vil vel ligefrem beskyldte den tidligere eller den nuværende udenrigsminister for at have næret eller nære ønsker om andet end gode og hurtige resultater i Genève.

Jeg har studeret de ti bud, som fhv. udenrigsminister Kjeld Olesen næsten er steget ned fra Himmelsbjerg med. Det kan næppe overraske ham, at jeg finder dem noget mindre klare og noget mindre omvæltende end de originale ti bud, som siden blev grundlaget for en del menneskers gøren og laden. Men lad os nu tale om tingene. Jeg vil gerne understrege udenrigsministerens bemærkning om, at vi vist kommer til at se på de forskellige forslag lidt efter lidt, ikke nødvendigvis altid i forbindelse med forespørgselsdebatter i det høje ting.

Hvad angår socialdemokratiets forslag om motiveret dagsorden forstår jeg, at denne opfordring ikke afviger fra den tidligere og den nuværende regerings udenrigspolitiske synspunkter, idet jeg lægger mærke til de konkrete og realistiske forbehold, der udtrykkeligt er indbygget i udkastet. På denne baggrund skal jeg tilkendegive, at vi kan stemme for opfordringen og altså for forslaget om motiveret dagsorden i håb om, at vi hermed fjerner de spor af tvivl, der lejlighedsvis i de senere måneder har været om enigheden mellem os og om kontinuiteten i den danske udenrigspolitik.

Arne Christiansen (V):

Jeg vil gerne starte med at takke udenrigsministeren for besvarelsen af forespørgslen. Jeg mener, at nu må luften være rensset et stykke tid ud i fremtiden omkring dette problem.

Alvoren i de problemer, forespørgslen drejer sig om, understreges af, at det er socialdemokratiet, det store oppositionsparti, der har rejst den. Den er denne gang ikke affødt af venstrefløjpartierne og af de radikales sædvanlige betingede refleksioner, når det gælder den frie verdens forsvar og Danmarks medlemskab af NATO.

Udenrigsministeren har i sin besvarelse klart koncentreret sig om to politiske realiteter. For det første, at en nulløsning ville være det ideelle forhandlingsresultat. Herom bør der ikke herske nogen tvivl, men kravet om en sådan løsning vil ikke være og har aldrig været ultimativt. Muligheden for andre fornuftige løsninger må selvsagt holdes åbne. Klimaet for sådanne løsninger må ikke vanskeliggøres. Selv om forhandlingerne kan ende med mindre, er ethvert skridt i retning af nedrustning og stop for våbenkapløbet et skridt i den rigtige retning. Vi diskuterer altså ikke et alt-eller-intet.

For det andet synes jeg, at der, når det gælder den atomvåbenfri zone – eller atomvåbenfrie zoner, som det nu er blevet til – må advares mod slagord og letkøbte argumenter. Det har, som socialdemokratiet sagde, da det var i regering i 1981, intet formål at udstede erklæringer, som ikke vil kunne skabe øget sikkerhed for Danmark. Norden er atomvåbenfri, og en formalisering spiller ingen rolle i Øst-Vest-sammenhæng, måske snarere tværtimod. Ganske vist er forslaget nu udvidet til andre europæiske områder, men Andropovs og Palmes ideer kan forhåbentlig næppe heller vinde ét hundrede procent gehør i den socialdemokratiske lejr, der til forekommer de for ensidige – ellers har jeg fejlvurderet socialdemokratiet gennem årene.

Man skal passe på, at man ikke med slagordsprægede argumenter forsinker INF-forhandlingerne i Genève, så meget mere som man samtidig kun vil opnå en flytning af mobile kernevåben uden at have nogen garanti mod anvendelsen af disse våben. Og hvordan vil man i øvrigt fjerne Sovjets Golf-u-både, spækket med atomraketter og med Østersøen som operationsbasis og de danske bæltter som gennemsejlingsfarvande? Hvordan vil man fjerne dem, selv om man fik en 150 km zone et sted på Balkan?

Jeg vil gerne videre spørge den socialdemokratiske ordfører, hvorfor man ikke an-

[Arne Christiansen]

lægger et mere afbalanceret syn på Genève-forhandlingerne. Hvorfor accepterer man blankt Sovjets udgangspunkt, men afviser det amerikanske? Hvorfor er socialdemokratiet mere skeptisk over for Reagans regering end over for Andropovs? Bekymrer det ikke socialdemokratiet, at Sovjets svar på det vestlige forhandlingstilbud var en accelerering af produktion og opstilling af SS-20 raketter rettet mod Europa?

Disse spørgsmål fører til endnu et: hvad ligger der dybest set bag socialdemokratiets seneste manøvre? Jeg noterer mig med tilfredshed, at hr. Lasse Budtz sluttede sit indlæg med endnu en gang at bekræfte, at heller ikke socialdemokratiet mener, at der er noget alternativ til NATO. Jeg kan alligevel ikke undlade at referere til den artikel, som tidligere udenrigsminister K. B. Andersen i dag har skrevet i Berlingske Tidende. Har den tidligere udenrigsminister ret, når han i dag spørger, om Danmark er på vej ud af NATO i den forstand, at flertallet bag alliancepolitikken kan være ved at smuldre?

Jeg synes, at den socialdemokratiske ordfører ikke bør forsømme en god lejlighed, nemlig debatten her i dag, til uddybende at kommentere dette og i denne forbindelse heller ikke at glemme at pege på, hvad et eventuelt – jeg siger altså: et eventuelt – alternativ i så fald vil være. Skulle det være et konventionelt europæisk forsvar som for kort tid siden antydet af den tidligere statsminister Anker Jørgensen, og er socialdemokratiet da i givet fald parat til at betale prisen? Hvis det skulle blive et ja, så måtte det første skridt jo blive, at 11 mands udvalget straks skulle stoppe forhandlingerne om en nedskæring af det danske forsvarsbudget og hele budgettet tages op til fornyet behandling.

Jeg tror, og jeg håber, at venstre og socialdemokratiet stort set er enige om de overordnede mål, som jeg indledende nævnte på baggrund af udenrigsministerens besvarelse, men for at få tingene på plads, når det gælder Danmarks sikkerhedspolitik og den hidtidige store politiske opbakning bag denne, vil jeg gerne høre den socialdemokratiske ordførers svar på mine spørgsmål.

Med hensyn til dagsordenforslaget forekommer indholdet mig moderat, og efter min vurdering anfægter det ikke udenrigsministerens besvarelse, så venstre vil være i stand til at stemme for det.

Gert Petersen (SF):

Det er udmærket, at socialdemokratiet har rejst denne forespørgsel. Vi har i SF med tilfredshed set, at socialdemokratiet har nærmet sig vort standpunkt i den forstand, at det har udviklet en mere kritisk holdning til den såkaldte dobbeltbeslutning og den måde, USA forvalter den på i Genève.

Der er stadig væk den forskel, at SF er imod dobbeltbeslutningen. Selvfølgelig er vi ikke imod forhandlinger, men de kunne være kommet i gang længe før uden dobbeltbeslutningen. Det ville NATO ikke. I stedet besluttede NATO at opstille de 572 nye raketter, et skridt, der vil øge spændingen uheort i Europa, et skridt, der umiddelbart kan sammenlignes med Sovjets raketstationering på Cuba i 1962, og man kan så tænke tilbage på, hvilken krise det medførte. Altså bedst var det, om raketbeslutningen aldrig var taget. Vi har helt den samme opfattelse som statsministeren i en af NATO-staterne, nemlig Grækenland, Papandreou, og hans opfattelse og vores opfattelse går ud på, at den beslutning bør tages af bordet.

Lige nu samler interessen sig jo om forhandlingerne i Genève, fordi der er en reel mulighed for, at de kan føre til, at udstationeringen slet ikke finder sted, men den mulighed bliver kun til virkelighed, hvis USA grundlæggende ændrer sin kurs under forhandlingerne. Det ønsker regeringen herhjemme ikke. Hvad fatter Reagan gør, er åbenbart altid det rigtige for den danske regering – jeg var lige ved at sige: for enhver dansk regering, uanset hvilke partier der er i den, uanset hvad det er, han gør.

Inden jeg nu vender mig til forhandlings-situationen, er jeg nødt til, for at undgå at blive misforstået, at forudskikke følgende: jeg anser ikke de sovjetiske ledere for engle. På visse områder opererer Sovjetunionen fuldkommen som USA gør det, intervenserer i andre stater, våger skinsygt over sin egen interessesfære, tror på terrorbalancen og kører med i kaprustningsspiralen. Moderniseringen af de sovjetiske mellemdistanceraketter er et af eksemplerne herpå. Da USA havde udskiftet sine u-bådsbaserede Polarisraketter, hvoraf en masse pegede mod mål i Sovjetunionen og Østeuropa, med de mere moderne Poseidonraketter, ja, så skulle Sovjet følge efter og begynde at udskifte sine

[Gert Petersen]

gamle SS-4 og SS-5 raketter med mere moderne SS-20re. Altså, modsat udenrigsministeren og de to foregående ordførere, som tillægger den til enhver tid siddende amerikanske præsident den samme ufejlbarlighed, som Hans Hellighed Paven bæres med af de troende, så anser jeg ikke nogen af supermagterne og deres ledere for at være ufejlbarlige eller engleagtige.

Denne sag drejer sig om noget helt andet: hvordan forhindrer vi, at en atomkrig bryder ud og opsluger os? Hvordan starter vi en udvikling, der formindsker krigsfaren i stedet for at forøge den? Det gør vi bl.a. ved for det første at forhindre yderligere atomoprustning i Europa og ved for det andet at få iværksat en proces, der indebærer en reduktion af atomvåbnene i Europa.

Præsident Reagans forslag, som er godt kendt af NATO, om en såkaldt nulløsning vil med garanti få den stik modsatte effekt. Man kan mene – og jeg mener det – at den megen tale om balance er absurd, den er bare en betinget refleks hos beslutningstagerne. Når udenrigsministeren her taler om, at Vestens sikkerhedsbehov ikke opfyldes under de og de forudsætninger, så er det den manglende balance, han har i tankerne. På samme måde tænker både Andropov og Reagan. Den danske udenrigsminister, Andropov og Reagan og en række politikere herinde kan såmænd tage hinanden i hånden – det er et kønt syn.

Skal vi have en nedrustningsproces i gang, må vi – det accepterer jeg, om end med uvilje – bruge balanceprincippet, men Reagans såkaldte nulløsning indebærer en grov ubalance i NATOs favør. Den er et krav om, at Sovjetunionen skal vende tilbage til sin sikkerhedspolitiske situation, for så vidt angår Europa, som den var før 1959, mens vestmagterne opretholder deres situation, som den er i 1983. Det er klart, at det forslag er uacceptabelt for Sovjet, det har USAs præsident vidst hele tiden, og det kan kun være fremsat med det formål at få forhandlingerne til at bryde sammen, så NATO kan få et alibi for udstationering af de 572 raketter. Resultatet af nulløsningstaktikken, hvis den bliver ført igennem og fastholdt, er uundgåeligt, at Sovjetunionen ikke nedrufter, og at Vesten opruster. Det var efter min opfattelse også meningen med den taktik, da den blev undfanget. Hvad vil det sovjetiske modspil – nu

har vi altså et forslag fra Andropov – betyde? Det vil betyde, at NATO ikke opstiller sine 572 nye raketter, men at NATO i Europa derudover kan beholde den atomraket- og atombombekapacitet, som for bare 4 år siden ifølge Det internationale Institut for strategiske Studier i London kunne skaffe – det er altså ikke mere end 4 år siden – NATO balance i forhold til Sovjet, hvad angår atomvåbnene i Europa. Heroverfor tilbyder Sovjet at reducere sin eurostrategiske atomstyrke til et niveau, der er på godt halvdelen af, hvad det var i 1979, da der faktisk var balance. Andropovs tilbud er i realiteten et brud med den helt primitive filosofi om matematisk balance.

Disse kendsgerninger slørede udenrigsministeren her ved at fremføre direkte vildledende tal. Han sammenligner i sin tale de 162 mellemdistanceraketter, Andropov nu tilbyder, med de »under 100 SS-20re«, der var udplaceret i 1979. Ja men hvad så med de 500 SS-4 raketter og 90 SS-5 raketter, der også var udstationerede dengang? Dem nævner ministeren ikke med ét ord. Det gjorde man sandelig ellers meget i 1979. Denne tavshed kalder jeg groft vildledende over for folketingset.

Det er rigtigt, at der er forskel på raketterne. SS-20 er udstyret med 3 atomladninger for hver raket, og den er mere effektiv. Det er de gamle raketter ikke. Til gengæld er deres sprængkraft 3 gange så stor som de 3 sprængladninger tilsammen, som er monteret på SS-20. Altså kan man regne ud ved lidt hovedregning – som jeg går ud fra at udenrigsministeren behersker – at ved udgangen af 1979 var der omkring 900 langtrækkende atomladninger i Sovjetunionen, som pegede på Vesteuropa, uden at det åbenbart forrykkede den kære balance. Selv hvis alle de 162 mellemdistanceraketter, Andropov taler om, bliver SS-20re, kan det ikke give mere end 486 atomsprængladninger. Det er det halve af, hvad Sovjetunionen havde udstationeret i 1979.

Så kan man indvende – det skal udenrigsministeren også have lov til at gøre – at SS-20 er mere effektiv, så at sammenligningen ikke holder helt. Nu vel, Military Balance 1979-1980, hvorfra alle disse tal er taget, sætter SS-20rnes krigeriske effektivitet til 30 pct. mere end de gamle raketers. Så bliver tallet i 1979 930 og efter Andropovs tilbud 632. Sta-

[Gert Petersen]

dig væk en kraftig reduktion. Og det uden at Vesten skal fjerne et eneste af de våben, der var med til at give balance i 1979, hverken de u-bådsbaserede Poseidonraketter, som er tildelt NATO, de flybaserede atombomber i England, Tyskland og på hangarskibe, f.eks. i Middelhavet, eller de britiske og franske atomstyrker. Naturligvis må målet være at få fjernet også alle disse atomvåben, men hertil svarer en total fjernelse også af samtlige sovjetiske mellemdistanceraketter, så vi får en nulløsning, og af flybaserede atombomber i det europæiske område. En nulløsning skal være en ægte nulløsning på begge sider af skellet, så kan vi få Europa som atomvåbenfri zone. Det er målet. Vi når det ikke med ét skridt. Det sovjetiske udspil i Genève er faktisk et seriøst forsøg på at få taget det første skridt, som altså består i en sovjetisk reduktion uden vestlig reduktion. Vestens modydelse er at opgive en yderligere oprustning.

Det er rystende, at den danske regering under de omstændigheder og oven i købet på basis af vildledende oplysninger fastholder sin støtte i princippet til Reagans linje, der klart må føre til øget kaprustning i både Vest og Øst, fremfor at opfordre forhandlerne til at beskæftige sig seriøst med Andropovs udspil. Selvfølgelig ikke bare for at sige ja og amen til det – jeg har ikke det syn på Andropov, udenrigsministeren har på den amerikanske præsident – men for at undersøge det nøje og bruge det som udgangspunkt for de videre forhandlinger. Ellers kan det gå med denne chance som med mange af fortidens.

Hvad angår atomvåbenfrie zoner, så mindes jeg Rapackiplanen. Hvis den var blevet gennemført, havde vi ikke haft 6.000 taktiske amerikanske a-våben i Vesttyskland og et ukendt antal i Østeuropa. Det var oven i købet en plan, som forudså gensidig kontrol og inspektion. Danmark var da også positivt indstillet, men da NATO sagde nej, sagde Danmark også nej. Og NATO sagde nej – det var omkring 1960 – fordi planen kunne forlænge Tysklands deling i to stater. Derfor ville man ikke acceptere Rapackiplanen.

Nu ligger der nye forslag på bordet om atomvåbenfrie zoner. Det svenske forslag om en zone i Centraleuropa, det græske om Balkanhalvøen som atomvåbenfri zone, og det gamle finske forslag om Norden som atomvåbenfri zone. Disse forslag møder modvilje

i NATO nu som for 25 år siden. De bidrager ikke til virkelig sikkerhed for nedrustning, siger man. Hvor længe tror man at folk vil hoppe på den? Har vi fået mere sikkerhed, endside nedrustning, i de 25 år, der er gået, siden Rapackiplanen blev skrottet? Tværtimod. Dengang var der ingen, der fablede om begrænsede atomkrige i Europa. Det er først blevet moderne senere, bl.a. fordi Europa i mellemtiden er blevet atomoprustet med henblik herpå. Det kunne man have forhindret, der var en mulighed.

Det, jeg anklager de partier for, som støtter oprustningen, er, at de ikke griber de muligheder, der er. Jeg håber, at befolkningen vil tvinge dem til det. *(Klapsalver og mishagsytringer fra tilhørerpladserne).*

Anden næstformand (Mette Madsen):

Der må være ro på tilhørerpladserne.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Gert Petersen siger her meget klart: SF er imod nulløsningen. Jeg skal senere vende tilbage til alle de tal, hr. Gert Petersen har slynget om sig med. Lad mig bare stille dette ene spørgsmål: hvorfor er SF imod, at man fjerner alle mellemdistanceraketter i Europa? Hvorfor er SF rede til at acceptere, at den ene part får lov til at beholde nogle? Hvorfor går SF på den måde imod en nedrustning på det vigtige og farlige område, som hedder mellemdistanceraketter i Europa? Og hvorfor er man rede til at give den ene part monopol på det?

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg forstår godt, at udenrigsministeren skal have tid til at tænke sig om med hensyn til tallene. De har det jo som med kendsgerninger: de virker forvirrende.

Hvad angår udenrigsministerens spørgsmål, er jeg sandelig for en ægte nulløsning, som er nul på begge sider. Det betyder, at russerne fjerner samtlige deres mellemdistanceraketter, og det betyder, at man vestpå også fjerner samtlige mellemdistanceraketter, inklusive franske og britiske, og at de Poseidonraketter, som udtrykkeligt er tildelt NATO for at være rettet mod mål i det vestlige Sovjetunionen og i Østeuropa, også fjernes,

[Gert Petersen]

altså at der er rent bord på begge sider. Det ville være fremragende. Det er en ægte nul-løsning, men det er ikke den, vi diskuterer.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Nu begynder hr. Gert Petersen at blande andre våbentyper ind i det, som har været omfattet af helt andre forhandlinger, og hvor balance allerede er etableret. Jeg konstaterer, at SS-20 raketterne, der, som jeg nævnte, er det farligste våben, vi nogen sinde har set i Europa, og som ikke har sin lige på den vestlige side, dette dødsensfarlige våben er hr. Gert Petersen rede til at lade russerne bevare et monopol på, og hr. Gert Petersen er villig til at gå imod forsøgene på at få fjernet alle den slags våben i Europa. Det er sørgeligt, og det er afslørende.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Nej, det sørgelige består i, at udenrigsministeren ikke kender sin historie, eller rettere sagt: han kender den udmærket, men han prøver på at spille et demagogisk spil her. Han lader, som om der ikke har stået russiske raketter, som var 3-4 gange så voldsomme, hvad angik ødelæggelsessevne, i et antal af 800 fra ca. 1960. Han lader, som om det ikke har været tilfældet. Han taler om, at vi ikke må blande våbnene sammen, og lader, som om han ikke ved, at daværende statsminister Jens Otto Krag her i folketinget, dengang NATO havde nedlagt nogle landbaserede raketter i Vesteuropa – det var på det tidspunkt, hvor russerne havde stillet 800 raketter op – forklarede, at det kunne man roligt gøre i Vesteuropa, for nu havde man fået de u-bådsbaserede raketter. For udenrigsministeren er det åbenbart helt afgørende, om han får en landbaseret raket oven i hovedet eller en u-bådsbaseret raket. Vi er altså nogle stykker, som mener, at det faktisk er en underordnet sag, og det er derfor, vi blander det sammen. Vi gør det med vilje, for det hører sammen.

Arentoft (FP):

Uafhængigt af hinanden har udenrigsministeren og jeg fundet det utroligt, at vi for tredje gang inden for godt 2 måneder diskuterer INF eller mellemdistanceraketter her

i folketinget. Baggrunden herfor er nok så interessant.

Først debatterede vi SFs og VS' forslag til folketingsbeslutning, nr. B 21, den 26. november sidste år. Den 7. december var der den forespørgselsdebat, som socialdemokratiet havde truet med, hvis regeringen ikke undlod at stemme i FN til den af Sverige og Mexico stillede resolution om fastfrysning af atomvåben. Regeringen ville stemme nej, men lod sig altså kue til at undlade at stemme. Forespørgslen kom alligevel, rejst af SF og VS.

I dag har vi en ny forespørgselsdebat, men denne gang rejst af socialdemokratiet, som tilsyneladende – det er der en tidligere ordfører der har nævnt – har svært ved at finde sine egne ben, når det nu er kommet i opposition. Der er sket et holdningsskifte i socialdemokratiet trods de mange ofte tågede og uforståelige bortforklaringer. Lad mig først nævne et par eksempler fra debatten den 27. oktober 1981 om atomoprustning i Europa. Ifølge Folketingstidende 1981-82, 1. samling, sp. 1113, sagde daværende udenrigsminister Kjeld Olesen:

»Vi er med andre ord i den situation, at det er Sovjetunionen, der gennem sin holdning bestemmer omfanget af NATOs moderniseringsprogram. Gennem NATOs dobbeltbeslutning håber vi at have gjort dette helt klart.«

Jeg vil gerne spørge hr. Kjeld Olesen: er der ikke sket et holdningsskifte til i dag, og er der ikke tale om at svække NATOs forhandlingsposition ganske alvorligt, når socialdemokratiet nu direkte modarbejder dobbeltbeslutningen af 12. december 1979?

I et interview i Jyllands-Posten i forgårs, altså søndag den 6. februar 1983, udtaler forhenværende statsminister Anker Jørgensen bl.a.:

»Det er et uafklaret spørgsmål, hvad der er årsag til russernes bevægelse. Det kan være Reagans hårde linje, men det kan også være den bevægelighed, der har været i store dele af verden, også i den amerikanske opinion, som russerne finder det taktisk klogt at imødekomme. Det er reelt også værdifuldt for os.«

Heroverfor står en udtalelse, som den amerikanske delegationsleder, ambassadør Max M. Kampelmann, der er leder af den amerikanske delegation til CSCE-konferen-

[Arentoft]

cen i Madrid, fremsatte på et møde i London i december 1982. Han kender russerne, og han sagde bl.a.: »Faren ligger i Sovjetunionens evne til at camouflere sine totalitære og imperialistiske hensigter og sine stærke militære styrker med veltalenhed om fred og demokrati.« Det svarer i virkeligheden meget nøje til det, som udenrigsministeren sagde, nemlig at russerne stadig væk stiller en ny SS-20 raket op hver 5. dag.

Her ligger efter min mening den virkelige fare, nemlig at mange, mange velmenende mennesker lader sig overbevise om, at Sovjetunionen sandelig ikke vil os noget ondt; blot vi er artige drenge, sker der os ikke noget ondt. Er der ingen, der realistisk forstår, at i dag er der 1.000 atomsprængladninger i Sovjet, baseret på mellemdistanceraketterne, der står med navn og adresse på på 1.000 vigtige mål i Europa, både civile og militære? De kan træffe med en sikkerhed inden for 100-200 m, og de kan affyres samtidig. Det er disse raketter, vi vil have væk, og det er det, der ligger i nulløsningen. Hvad hjælper det, at NATO undlader at opstille cruise- og Pershing II-missiler, hvis Sovjet må beholde 162 SS-20re? Det svarer til 486 atomladninger, altså til »kun« 486 mål i Europa. Her kan jeg se, at jeg er nået til det samme regnestykke som hr. Gert Petersen. Tror vi så meget på Sovjet, at det kan gøre os trygge? Nej, det gør vi ikke. Den eneste måde, hvorpå der kan forhandles med Sovjet, er ved at vise styrke og fasthed, og når socialdemokratiet svækker forhandlingsstyrken ved at forsøge at nedgøre USA og skabe splid mellem NATO-landene, så er situationen virkelig alvorlig.

Hvorfor gør socialdemokraterne det nu, hvor de er i opposition? Lad mig for fjerde gang stille det alvorlige spørgsmål, som jeg stillede direkte til hr. Anker Jørgensen i debatten den 26. november og den 7. december sidste år og i en artikel i Aktuelt den 18. januar i år, men som jeg aldrig har fået svar på. Spørgsmålet lød og lyder igen i dag: hvorfor sagde man ikke nej til at betale til mellemdistanceraketterne inden for INF-strukturprogrammet, mens man var i regering, men siger pludselig nej til at betale det restbeløb, Danmark har givet tilsagn om, nu, hvor socialdemokratiet er i opposition? Jeg må kræve, at hr. Anker Jørgensen giver mig et helt klart svar i dag, ikke for at tilfredsstil-

le mig, men jeg mener, at befolkningen har krav på et klart svar, så det forventer jeg nu, hvor den tidligere statsminister er til stede.

I grunden er der tale om et alvorligt dilemma. Fremskridt i forhandlingerne afhænger af udviklingen – det vil sige, hvis jeg ved udviklingen forstår opstilling af mellemdistanceraketter på begge sider – men udviklingen afhænger af forhandlingerne. Man må jo ikke glemme, at USA har haft mellemdistanceraketter lige så længe som Sovjet, men trak sine 100 mellemdistanceraketter ud af Tyrkiet, Tyskland og England så tidligt som i 1964, og yderligere trak USA 1.000 atomsprængladninger hjem i 1981. Det har mange vist enten ikke hørt, eller også er det glemt. Det har ikke været vist i TV. Over for dette står, at Sovjet opstiller et nyt SS-20 missil hver 5. dag.

I grunden er denne debat om mellemdistanceraketterne i dag noget meningsløs. Sandt at sige udgør de kun en femtedel af de atombevæbnede missiler, der truer os alle, hele menneskeheden. Det er, som om man helt glemmer, at der findes interkontinentale missiler og u-bådsbaserede og flybaserede missiler. Vi lever på en krudttønde, og desværre er det ikke kun supermagterne USA og Sovjet, der råder over a-våben. Mange lande gør det, og flere kommer til, og så bliver situationen først rigtig farlig.

Lige så vel som man ikke skal indskrænke sig til at diskutere mellemdistanceraketter, lige så lidt kan det nytte at tale om Nykøbing Falster kommune som atomvåbenfri zone eller Norden som atomvåbenfri zone eller Europa som atomvåbenfri zone, ja, måske Europa – det er et stort område – men ikke dette med 150 km. Enkelte små eller større enklaver kan ikke hygge sig i smug.

Derfor er der kun den vej tilbage at begrænse disse frygtelige våben – hvis man ellers tør tro på nedrustningsforhandlingerne – eller at hele verden bliver enig om, at alle den slags våben destrueres. Det er desværre nok utopi. Realistisk set er der kun den løsning, at man må søge at holde den militære balance, så ingen tør begynde, fordi der aldrig vil være en vinder i en atomkrig. Alle bestræbelser skal gå ud på at få balancepunktet bragt så langt ned som muligt.

Jeg vil anbefale alle at læse i Berlingske Tidende i dag den artikel, der er skrevet af tidligere folketingsformand K. B. Andersen

[Arentoft]

under overskriften: »Er vi på vej ud af NATO?« Det var en ordførertale, som jeg sådan set godt kunne have tænkt mig at holde. Den er værd at læse. Hr. Arne Christiansen har sikkert læst den, for det var nogle af de ting, han var inde på.

Med hensyn til dagsordenen vil jeg gerne have lejlighed til at studere den noget nøjere, for vi lægger altid mærke til teksten – ikke taktikken.

Erhard Jakobsen (CD):

Det kommer sikkert ikke som nogen overraskelse for de mange medlemmer i dette høje ting, at centrum-demokraterne kan tiltræde udenrigsministerens redegørelse. Der er dog punkter, som jeg ganske særligt vil understrege. Det har udenrigsministeren også gjort.

Der står: der forhandles i Genève. Det vil jeg gerne understrege. Der står også: det er Sovjet og USA, der forhandler. Det vil jeg særlig stærkt understrege og udtale min store glæde over. Tænk, hvis hr. Kjeld Olesen og hr. Lasse Budtz havde været med i forhandlingerne dernede! Det ville have fyldt mig med bekymring og uro. Jeg er rolig ved at vide, at de er afskåret fra at blande sig i noget som helst af det. Der vil næppe blive taget spor hensyn til, hvilken holdning de til skiftende tider måtte indtage over for skiftende forslag.

Der er én ting, jeg synes bør komme frem i denne debat. På hvilken side står Danmark egentlig i de forhandlinger? Hvis interesser ønsker vi egentlig at fremme? USAs interesser eller Sovjets interesser? Eller dem begge to, sådan lidt neutralt? Jeg synes, der er grund til at understrege, at vi selvfølgelig står på USAs side. Vi holder naturligvis med USA i de forhandlinger. Vi ønsker naturligvis, at USA skal opnå så meget som muligt og trænge Sovjetunionen så langt tilbage som muligt i de forhandlinger. Det er vores mening med at være medlem af en alliance, hvor USA er det vigtigste og det bærende medlem. Jeg synes, der er grund til at understrege, at vi er i alliance med USA og imod en alliance, der er rettet imod USA. Dér hører Danmark hjemme, dér er Danmarks plads.

Som tiden går, er det naturligt, at anden verdenskrig og tiden derefter gradvis går i

glemmebogen, det er der ikke noget at sige til. USAs indsats under og efter anden verdenskrig var formidabel. Ingen tør i dag overhovedet tænke på, hvad der kunne være sket i efterkrigstidens Europa, om ikke USA havde øvet en indsats, der lå ud over, hvad nogen tidligere har øvet på noget tidligere tidspunkt. Jeg tænker på USAs økonomiske indsats, indsatsen gennem Marshallhjælpen. Jeg tænker på USAs militære opbygning, ikke bare derhjemme, men også af det europæiske forsvar. På mange måder havde vi været fuldstændig prisgivet Sovjet, der jo ikke sendte sine tropper hjem, da anden verdenskrig var forbi, men brugte dem til at skaffe sig magt rundt omkring i Europa. Var ikke NATO dengang blevet dannet, tør vel næsten ingen tænke på, hvad der kunne være sket med Danmarks selvstændighed.

Dobbeltbeslutningen i 1979 har vist sig at være en tordnende succes. Det har man længe været klar over at den måtte være. I hvert fald vi, der regelmæssigt lytter til Moskva Radio, var i hvert fald fuldstændig klar over, hvilken succes det var, denne tanke om, at hvis ikke I nu foretager jer noget, så foretager vi os noget. Der tales om meget i Moskva Radios forskellige udsendelser, men der har siden dobbeltbeslutningen næsten ikke været talt om ret meget andet end om dette forfærdelige, som Vesteuropa var ved at gøre. Jo, nu og da har der været talt om, hvad den forhenværende statsminister i Danmark sagde. Det har også været nævnt en gang imellem med et lidt andet tonefald. Men ellers har det været ganske klart, at man rystede for, hvad Vesteuropa var ved at gøre her. Det var det første tegn på succesen.

Det andet tegn er de tilbud, der kommer nu. Det er glædeligt at se, og det er en understregning af de erfaringer, vi gjorde under anden verdenskrig: aggressorer vinder man ikke ved fortrolighed og venlighed, dem vinder man kun ved at overbevise dem om, at man er stærkere, end de er. Det er det eneste middel til at sætte tingene på plads. Det har heldigvis Reagans regering forstået, og det er det, vi gerne skulle bakke op. Men hvordan kan vi nu bakke det op? Det kan vi i hvert fald ikke ved at bringe Sovjet i tvivl om, at den trussel, der lå i dobbeltbeslutningen, faktisk vil blive effektueret, hvis der ikke kommer noget ud af det. Det ville dog være en besynderlig måde at bakke beslutningen, der

[Erhard Jakobsen]

har været succesfuld, op på ved bagefter at rende fra den og sige: det var såmænd ikke så slemt ment naturligvis, osv. Det er helt ufatteligt, at nogle vil gøre det, men heldigvis lykkes spillet nok heller ikke. Der er hverken i Tyskland, i England, i Frankrig eller i Italien – det er jo de lande, der er afgørende – noget tegn på vaklen.

Det er klart, at der føres forhandlinger, og under forhandlinger kan der ske mange ting, men forhandlingernes udgangspunkt er, at Sovjet skal regne med, at hvis ikke man giver væsentlige indrømmelser – hvor store, det skal vi slet ikke sidde og bedømme her – hvis ikke man giver væsentlige indrømmelser, så står dobbeltbeslutningen ved magt.

Det er klart, at man skal diskutere det i Vesteuropa, men det har der da været rig anledning til. Der holdes jo utallige NATO-møder, hvor danske repræsentanter er med, på alle niveauer. Det har man kunnet drøfte gang på gang. Man har kunnet komme med alle sine indvendinger, man har kunnet komme med alle sine gode råd. Hvorfor i alverden skal de fremsættes lige på det tidspunkt, hvor man sidder og forhandler? Jeg gad vidst, hvordan man i andre forhandlinger ville opfatte det, hvis folk udefra kom med alle de gode råd – altså folk, der var ens støtter eller måtte formenes at være det – lige som man sad midt i forhandlingerne. Det er en besynderlig fremgangsmåde.

Dagsordenen er ikke CDs livret, men på den anden side: hvem i alverden kan gå imod at arbejde for en løsning, der indebærer sådanne reduktioner af SS-20 raketterne, at de vestlige mellemdistanceraketter ikke opstilles? Nej, det er jeg da fuldstændig enig i. Det er da virkelig en fornuftig ting. Og når det kun er realistiske bestræbelser for etablering af atomvåbenfri zoner, der skal støttes, så kan jeg også med sindsro stemme for det. Det er jo kun de realistiske. Det står her jo. Det kan man da ganske roligt gå ind for at støtte. Alt andet, der svarer til at gøre Nykøbing Falster atomvåbenfri osv., er vi formentlig fri for overhovedet at udtale os om nogen steder. Jeg synes, at tinget udmærket kan gå over til næste sag på dagsordenen efter at have sagt det her.

Det, man kunne frygte, var, at debatten i dag ville skade vores part i forhandlingen i Genève. Jeg vil gerne understrege, at USA er vores part i forhandlingen. Man kunne frygte

det. Jeg tror ikke, dette dagsordensforslag vil blive omtalt i Moskva radio, og det er næsten det bedste, man kan sige om det. Det vil ikke udløse nogen frydeskrig. Derfor er der ingen grund til at lave hverken politisk eller anden konflikt på grund af det dagsordensforslag, som socialdemokraterne har fremsat. Det bør man stemme for. Så kan der forhåbentlig blive arbejdsro. Forhåbentlig kan vi blive fri for at diskutere de samme ting endnu flere gange og endnu flere gange. Jeg håber, at parterne i Genève, som nok ikke ligefrem hører på den danske debat, kan få fred – også efter det tyske valg, som jo heldigvis kommer snart – til at føre forhandlingerne videre, og at USA kan få lejlighed til at spille de gode kort ud, som de faktisk har på hånden. Det skulle i hvert fald nødvendigvis være USAs allierede, der slog kortene ud af hænderne på vore egne forbundsfæller.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Hr. Arentoft har i meget bryske vendinger krævet, at jeg skulle svare ham på et spørgsmål, som hr. Arentoft har stillet, jeg forstår flere gange. Det er et spørgsmål om årsagerne til, at socialdemokratiet har taget den stilling til infrastrukturbevillingerne, som vi har. Jeg bliver nødt til at sige til hr. Arentoft, at det har socialdemokratiet i høj grad svaret på, og derfor finder jeg ingen anledning til at gentage det her i dag. Jeg må fuldt og helt henvise hr. Arentoft til at læse de forskellige spalter i Folketingstidende fra den sidste debat, vi har haft. Deri er der svar. Om det er tilfredsstillende for hr. Arentoft, kan jeg naturligvis ikke vide noget bestemt om, men jeg beder i hvert fald om, at hr. Arentoft læser dem. Det er det svar, som er det rigtige, og det er et godt svar.

Jeg vil også gerne sige til hr. Arentoft, at hvis den dagsorden, som er foreslået af socialdemokratiet i dag, bliver vedtaget, så er det en fortsættelse og en præcisering af vores holdning til hele udviklingen omkring atomvåbnene, som det er vigtigt at få vedtaget i folketinget. Det er selvfølgelig op til hr. Arentoft, om også fremskridtspartiet vil støtte den. Det vil jeg se hen til med en betydelig interesse. Men hvis de fire regeringspartier vil gøre det i dag, så er der bevægelse, så

[Anker Jørgensen]

er der skred, og det er simpelt hen det vigtigste, der vil ske i dag.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Den forhenværende statsminister kom på talerstolen, men svarede ikke på mit spørgsmål, for den forhenværende statsminister sagde: vi har taget den stilling nu. Mit spørgsmål gik på, hvorfor man havde ændret indstilling. Jeg citerede oven i købet fra 1981-debatten i oktober, og jeg kan da også nævne nogle andre citater, hvor den tidligere forsvarsminister sagde, at vi helst skulle gå ind for en nulløsning. Det var i den samme debat. Dengang havde man en anden holdning. Mit spørgsmål lød: hvorfor har man ændret holdning her, efter at man er kommet i opposition – faktisk vendt 180°? Det fik jeg intet svar på. Jeg fik en masse ord, men ikke svar på det, jeg spurgte om.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Der er grund til at notere, at det nu går ret hurtigt med hensyn til at gennemføre udenrigs- og sikkerhedspolitiske debatter her i folketinget. Vi havde debat om mellemdistanceraketter den 26. november 1982. Vi havde det igen den 7. december 1982, og nu har vi det i dag igen. Det er selvfølgelig emnets aktualitet, der er baggrunden for disse debatter, men baggrunden er også, at der i socialdemokratiet tydeligvis foregår et holdningsskifte.

Jeg har før givet udtryk for, at det noterer vi i det radikale venstre med tilfredshed, men jeg synes, der er grund til at rejse det spørgsmål, om det forholder sig sådan med danske regeringer, at de er alt for bundet i det samarbejde, vi har, eksempelvis inden for NATO. NATO er en sammenslutning af demokratiske lande, men det er, som om den demokratiske debat har meget ringe vilkår. I hvert fald kan man ikke være kritisk over for det, der foregår. Man kan ikke have egne standpunkter uden at blive beskyldt for at være med til at så mistillid til NATO.

Eksemplet er fra debatten i dag jo klart. Hr. Arne Christiansen var meget stærkt inde på det. Et demokratisk land i en demokratisk alliance må ikke bruge demokratiets fornemste våben: åben debat. Jeg tror, der heri lig-

ger en del af årsagen til, at socialdemokratiet nu som oppositionsparti markerer sig anderledes og klarere – mere radikalt, om man vil – end man gjorde det som regeringsparti. Man følte sig bundet, man følte sig i bås, man følte, at kritik af egne standpunkter blev udladt, som om man var ved at løbe fra et samarbejde i NATO.

Det er meget vigtigt, tror jeg, for den fortsatte forståelse i de vestlige lande for NATO-samarbejdets fremtid, at man tillader en åben og fordomsfri debat om disse ting. Jeg er sikker på, at det er det, der er ved at slå igennem i de folkelige bevægelser. De kræver, at man fra politisk hold går ind i en sådan åben og folkelig debat om udenrigspolitikken.

Det må føre til, at Danmark i NATO og i FN langt mere aktivt end hidtil går ind i de debatter, der føres. Det var næsten pinligt, at det var nødvendigt for det danske udenrigsnavn at bede den danske regering om at være aktiv i FN, da en så vigtig sag som spørgsmålet om fastfrysning af atomvåben var på dagsordenen, de atomvåben, som alle er enige om at der er fuldt tilstrækkeligt af, for at sige det mildt, her i verden. Der skulle altså udgå en besked fra et flertal i det danske parlament til regeringens udsendte repræsentanter og folketingets udsendte repræsentanter om, at det burde man da gå ind og støtte. Så langt kunne man altså ikke gå, men man kunne dog forholde sig passivt i diskussionen og undlade at stemme.

Jeg synes, vi bør revidere vores aktiviteter vedrørende det udenrigspolitiske og med rette forlange, at det bliver accepteret som værende vores ret som demokratisk land, uden at vi skal skydes i skoene, at vi bevæger os væk fra dette samarbejde inden for de vestlige demokratier, hvad vi selvfølgelig ikke skal gøre.

Forespørgslen her i dag er motiveret af ordføreren for forespørgerne med, at der er en udvikling i gang, dels på oprustningens område, dels en folkelig udvikling i retning af at kræve stop for videreudvikling af atomvåben, ja afskaffelse af eksisterende atomvåben. I det radikale venstre deler vi den opfattelse, at det er nået dertil, at tiden er inde til at sige stop, og vi deler den opfattelse – det har jeg givet udtryk for før i disse debatter – at det nulløsningsforslag, som er præsenteret af USA, og som den nuværende re-

[Bilgrav-Nielsen]

gering siger må være lykkeligt for os alle sammen, ikke reelt er et nulløsningsforslag, idet det accepterer, at der i et par af NATO-landene kan foregå en fortsat udvikling af mellemdistanceraketter. Det er ubegribeligt, at nogen udenrigsminister, inklusive den nuværende, kan mene, at det skulle kunne lykkes at indgå en aftale med Sovjet, som indebærer, at i to NATO-lande, som har alt, hvad der skal til for at videreudvikle atomvåben, kan ekspansionen blot fortsætte. Det ville jo svare til, om vi i Vesten indgik en aftale med Sovjet og de østeuropæiske lande om en begrænsning af de konventionelle styrker, og at vi så skulle acceptere, at konventionelle styrker eksempelvis i Polen ikke skulle være indeholdt i en sådan aftale. Det siger sig selv, at det ville vi ikke acceptere. På den anden side vil man selvfølgelig heller ikke acceptere, at en aftale om begrænsning af a-våben er begrænset til USA og Sovjet, når vitterlig andre lande udvikler de samme våben.

Der er foreslået en dagsorden, som er spændende, fordi den i 3 punkter kræver aktivitet af regeringen. Der bruges udtryk som, at man skal »præge«, man skal »arbejde for«, man skal »støtte«. For så vidt er det tre argumenter, der er gode og markerer en ny holdning, en ny holdning, der er stik imod, hvad ordførerne for venstre, de konservative og CD gik ind for, for her var parolen jo, at vi ikke skulle blande os, dette var en sag mellem Sovjet og USA; vi skal ikke give gode råd, vi skal ikke kræve aktiviteter – uanset at det altså er et spørgsmål, der i allerhøjeste grad vedrører Danmark, vedrører Europa. Det er stormagternes forhandlinger om opstilling af flere atomvåben i Europa. Skulle det ikke vedrøre os? Men jeg noterer mig altså i anledning af denne negativitet over for dansk indflydelse, over for forsøg på fra dansk side at gøre sig gældende, at dette ønske fra tre af de nuværende regeringspartier altså er det modsatte af det, dagsordenen lægger op til. Man kan undre sig over, at de samme tre ordførere har anbefalet at stemme for dagsordenen, men det er vel i erkendelse af, at det ikke i længden går, at oppositionen fører Danmarks udenrigspolitik. Jeg tror, det er en fornuftig erkendelse.

Vi synes, dagsordenen er et godt fremskridt. Jeg noterer mig i øvrigt, at den ikke indledes med, at man tager udenrigsministe-

rens redegørelse til efterretning. Det ville også være problematisk. Jeg noterer mig også, at der i punkt 1 står i omskrevet form, at nu er det USAs tur og Vesteuropas tur, NATOs tur, til at give indrømmelser. Efter det seneste sovjetiske tilbud eller udspil er det nu NATOs tur. Det er også et fremskridt.

Til slut vil jeg gerne sige, at den dagsorden kunne godt være skrappere – det kunne vi godt have ønsket os – men den er udmærket, som den er. Den markerer et klart fremskridt i retning af, at Danmark skal være aktivt, og jeg håber, regeringen noterer sig, at der nu stilles krav om, at regeringen er aktiv. Det er noget helt nyt.

Til sidst vil jeg godt sige, at jeg lykønsker den nuværende regering med, at den har overvundet sig selv, har erklæret sig rede til at tage denne dagsorden. En sådan dagsorden ville ikke kunne være vedtaget under den forrige regering.

Steen Folke (VS):

Hidtil har SF og VS og det radikale venstre haft monopol på at tage initiativ til debatter om disse spørgsmål overhovedet, og man kan altså sige velkommen til socialdemokratiet i den kreds. Hidtil har samtlige NATO-partier ment, at tavshed var det bedste i disse sager. Nu synes socialdemokraterne også, at det er værd at diskutere, og det er da udmærket, selv om man nok aner en hensigt med det.

Vi mener selvfølgelig ligesom socialdemokratiet på dette punkt, at et afgørende mål med disse debatter må være at bidrage til, at atomoprustningens vanvid bliver stoppet. Vi er imod atomoprustningen både i Øst og i Vest. Vi finder, at balancefilosofien er absurd, både fordi den balance, der er, altså er på et niveau, hvor menneskeheden kan udslættes et stort antal gange, og fordi balancefilosofien også bliver kogt ned til et krav om balance for alle mulige kategorier af våben alle mulige steder. Der skal være balance på strategiske våben og taktiske våben og på mellemdistanceraketter, der skal være det på de landbaserede og de luftbaserede og de vandbaserede osv. osv. Det er fuldkommen absurd at se tingene på den måde. Det værste ved denne filosofi er imidlertid, at kravet om balance hele tiden bruges som dække for forsøg på at opnå overlegenhed igennem

[Steen Folke]

yderligere forceret oprustning. Det er det, som ikke mindst den amerikanske administration i disse år er i færd med.

VS går ind for ensidige nedrustningsskridt. Vi mener ikke, der er nogen væsentlig risiko ved at tage ensidige nedrustningsskridt, og vi mener, at det er afgørende vigtigt at gå den vej. Vi tror ikke, at atomvåbnene bliver fjernet fra jordens overflade med ét slag. Vi tror heller ikke, at den ene eller den anden side har nogen realistisk mulighed for at gøre det med ét slag. Men vi mener, det er vigtigt, at der tages skridt, og hvis ikke man kan forhandle gensidige skridt igennem, mener vi, at det er rigtigt at tage ensidige skridt. Jeg vil gerne henvise til en person som Alva Myrdal, der har anbefalet denne teknik i den udformning, at man tager ensidige – måske begrænsede – skridt og så lader et stykke tid gå og ser, om modparten er enig, besvarer det positivt, kunne inspireres til at gøre noget lignende. Jeg vil gerne anbefale den model. Den mener jeg i hvert fald ikke man kan anfægte som synderlig risikabel på nogen måde – ikke engang de politikere, der er mere optaget af hele balancetankegangen.

VS går også ind for fastfrysning som et vigtigt første skridt på nedrustningsvejen. Det vil blokere for nogle af de oprustningsplaner, som findes – ikke mindst i USA, men også i Sovjetunionen. Derfor er det et vigtigt udgangspunkt for virkelige nedrustningsskridt.

Endelig støtter vi planerne om at oprette atomvåbenfri zoner både i Norden, i Centraleuropa og på Balkan. Jeg mener, at chancen for at få etableret en atomvåbenfri zone i Centraleuropa i nær fremtid måske er relativt mindre. Derimod skulle der være rimelig udsigt til at få det gjort på Balkan og i Norden, hvis de implicerede politikere her ville medvirke til det. Jeg mener i hvert fald ikke, at man skal udsætte disse planer med henvisning til, at nu skal alle ressourcer koncentreres om forhandlingerne om mellemdistance-raketterne.

Det er klart, at NATO-beslutningen om de 572 mellemdistanceraketter efter vores mening repræsenterer et nyt dødsensfarligt skridt på atomoprustningens vej, at denne beslutning virker destabiliserende, og at en udstationering af disse krydser- og Pershing II-raketter i høj grad vil have en destabiliserende funktion. Vi mener, at de må ses i

sammenhæng med den såkaldte counterforcestrategi, som skal muliggøre udslettelse af hovedparten af modstanderens atomarsenal med et såkaldt førsteslag, et overraskelsesangreb. Våbnene er meget hurtige og meget præcise, og det er en del af deres farlighed. Det gælder ikke mindst Pershing II-raketten.

Counterforcestrategien blev officiel amerikansk politik allerede under præsident Carter. Det er såmænd ikke noget, præsident Reagan har fundet på, det har været undervejs i mange år. Men det gør det naturligvis ikke mindre uacceptabelt at operere med disse forestillinger om, at man kan udslette modstanderens atomvåbenarsenal og derigennem måske vinde en atomkrig. Man må nok sige, at præsident Reagan og hans administration er gået langt længere end forgængererne i retning af at flirte, om jeg så må sige, med tanker af den art, tale om muligheden for at vinde en atomkrig, muligheden for en begrænset atomkrig i Europa og anden slags sindssyge.

Vi vurderer ikke Reagans såkaldte nulløsning som seriøs, mener aldrig den har været det. Det er klart, at den er udformet på en sådan måde, at man måtte vide, at den var totalt uacceptabel for russerne.

Vi falder heller ikke i svime over Andropovs seneste tilbud, men kan godt forstå, at Sovjetunionen ikke kan se bort fra de atomvåben, der befinder sig i NATO-landene England og Frankrig.

Vi er ikke imponerede af udenrigsministerens brev til vicepræsident Bush, som blot sikrede, at Danmark ikke blev det allersidste land i Europa, der i praksis droppede den komplet urealistiske nulløsning.

Socialdemokratiets holdning er som sædvanlig svær at få hold på. Der er sket nye kolbøtter, siden vi havde debatten sidst for bare 2 måneder siden.

Hr. Kjeld Olesen har fremsat et 10 punkts program, som indeholder en række fornuftige, rimelige punkter, selv om det er for begrænset i sin rækkevidde i forhold til, hvad vi mener ville være det rigtige. Lad mig nævne de første af punkterne, de første 7 af de 10 punkter. Hr. Kjeld Olesen går ind for en fastfrysning af alle eksisterende atomvåbenarsenaler, kalder præsident Reagans nulløsning for uacceptabel, siger, at USA må tage næste skridt efter Sovjetunionens udspil, præciserer, at målet må være, at der ikke op-

[Steen Folke]

stilles nogen vestlige mellemdistanceraketter, hvilket forudsætter en yderligere reduktion af SS-20 raketterne, nævner, at de franske og britiske raketter må tælles med under forhandlingerne, gør opmærksom på, at forhandlingerne om nødvendigt må strække sig ud over 1983, og at der i mellemtiden ikke må finde opstilling sted af nye mellemdistanceraketter. Det er bogstaveligt talt ordret citat af hr. Kjeld Olesens 7 første punkter. Jeg har ikke noget særligt imod dem, jeg ikke nævner; det er ikke derfor, jeg ikke tager dem med. Jeg vil bare sige, at det repræsenterer efter vores vurdering et reelt fremskridt, hvis det er socialdemokratiets politik.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at spørge hr. Lasse Budtz eller måske hr. Anker Jørgensen som partiformand: er disse punkter, er de 10 punkter, hr. Kjeld Olesen har stillet op, socialdemokratiets politik, eller er det blot hr. Kjeld Olesens private ideer? Det synes jeg vi skal bruge denne debat til at finde ud af.

Man kan jo godt få sine tvivl, når man ser det dagsordensforslag, socialdemokratiet fremsætter i dag. Det er unægtelig et meget udvandet forslag – et forslag, der er så udvandet, at man kan få selv hr. Erhard Jakobsen til at stemme for det. Det siger måske lidt om karakteren af det. Hr. Erhard Jakobsen gav jo sin fortolkning af forslaget. Vi synes under alle omstændigheder, at det er et meget udvandet dagsordensforslag og beklager, at man i forhold til hr. Kjeld Olesens 10 punkts program har slået en ny kolbøtte tilbage til en langt mere udvandet holdning. Hvor er f.eks. kravet, som jeg citerede hr. Kjeld Olesen for, om, at disse forhandlinger om nødvendigt skal forlænges ud over 1983 – et meget essentielt krav efter vores vurdering? Det er pist forsvundet i det dagsordensforslag, der er fremsat i dag. Hr. Lasse Budtz havde nogle bortforklarende bemærkninger om dette krav.

Det er lidt af et sisyfosarbejde at forsøge at holde socialdemokratiet fast på, hvad det selv siger. Det lykkes sikkert heller ikke ved denne lejlighed. Det udvikler sig vel til en marathonforestilling, som er karakteriseret ved, at de socialdemokratiske deltagere i maratholonløbet bevæger sig i en særlig form for kolbøttegang.

Op til debatten her har der været talt om, at socialdemokratiet ville give regeringen en

lille forskrækkelse, men ligefrem et valg skulle det nu ikke blive til. Jeg må nok sige, at jeg synes, det er trist, at disse taktiske parlamentariske hensyn spiller en så stor rolle for socialdemokratiets stillingtagen. Meget tyder på, at socialdemokratiet ikke er interesseret i noget valg på nuværende tidspunkt. Mange manøvrer tyder på det, også omkring denne debat og de forhandlinger med regeringen, som tydeligvis er gået forud fra socialdemokratiets side.

Jeg synes, det er beklageligt, at de taktiske parlamentariske hensyn kommer til at stille sig i vejen for fremsættelse af et dagsordensforslag, som f.eks. indeholdt de gode ting, de virkelig gode ting, i det 10 punkts program, som hr. Kjeld Olesen stillede op. Det er trist, at vores sikkerhed skal sættes på spil på grund af socialdemokratiets bekvemmelighed.

Arne Bjerregaard (KrF):

Kristeligt folkeparti ser med en vis bekymring på denne debat, ikke for debatten, men for de negative virkninger, vi føler den eventuelt kan få på forhandlingerne i Genève. For det er da klart, at Sovjet – der jo, det må vi indrømme, næsten er enebestemmende for, hvad man skal mene inden for dets interesse sfære – kan og vil spille på den langt friere stilling, enkeltlandene har i NATO-området. Jo flere lande inden for NATO der giver udtryk for, at de gerne fraviger dobbeltbeslutningen, jo stærkere står Sovjet i forhandlingerne, og jo længere kommer vi måske bort fra det, vi alle sammen ønsker: en fuldstændig fjernelse af alle jordraketter i Europa.

I kristeligt folkeparti må vi sige, at vi ser selvfølgelig enhver reduktion af SS-20erne som noget positivt, men vi føler også, at ved eventuelt at give udtryk for, at vi er tilfredse med blot en reduktion, kan vi være med til at forhindre et bedre forhandlingsresultat. Endelig må vi da også have en vis sikkerhed for, at en eventuel reduktion af SS-20erne og fjernelse af nogle af dem bliver gennemført ved skrotning, at de ikke blot bliver flyttet længere østpå, hvorfra de hurtigt igen vil kunne flyttes vestpå i en aktual situation, som vi selvfølgelig ikke håber vil komme. Kristeligt folkeparti vil gerne medvirke – det skal ingen misforstå – til alle planer for afspænding og afrustning, og vi ønsker bl.a.

[Arne Bjerregaard]

derfor også at være med til at fremme en global udligning på det økonomiske område, idet vi føler, at en sådan kan være en væsentlig forudsætning for at fjerne de spændinger, som ofte skaber de militære konfrontationer. Men netop fordi vi ønsker afspænding og nedrustning i stedet for oprustning, finder vi det påkrævet, at vi i den givne forhandlingssituation ikke fjerner den pression på Sovjet, som netop kan være medvirkende til et resultat, der imødekommer nævnte målsætning, selv om, det erkender jeg, det ud fra en partipolitisk synsvinkel kunne være givtigt at imødekomme strømninger, der dirigeres af den øjeblikkelige angst – en angst, som kan være velbegrundet, men en angst, som har lukket af såvel for historiske kendsgerninger som for relevante forudsætninger for afspænding og nedrustning.

Om det andet må vi sige, at kristeligt folkeparti erkender nytten af og mulighederne for eventuelle atomvåbenfrie zoner. Vi noterer Papandreous tale i december sidste år, og vi vil gerne arbejde med på nogle af hans tanker. Vi mener, at det måske kan være realistisk eller ikke helt urealistisk at arbejde måske på to officielle zoner, i første omgang en nordlig zone og en Balkanzone. Vi vil da ikke afvise, at vi vil være med til at arbejde for det. Jeg vil næsten sige, at vi vil være med til at arbejde for noget sådant, hvis det er muligt, men vi er samtidig nødt til at erkende, at vi jo ikke alene kan skabe sådanne zoner. Det kræver da, at modparten vil spille med. Først når modparten vil spille med, er det muligt at skabe sådanne atomvåbenfrie zoner. Man må gerne vide, at så arbejder kristeligt folkeparti særdeles villigt med, hvilket også vil fremgå af de programmer, vi har lavet på disse områder.

Derfor skal jeg sluttelig referere, hvad vi bl.a. siger om det fredspolitiske arbejde, som vi mener er særdeles væsentligt også set i denne sammenhæng.

Vi siger omtrent sådan i vores fredspolitiske program: selv om magtbalancen hidtil har forskånet os for den tredje verdenskrig, er det meget risikabelt at holde den på et stadig stigende niveau. I teorien arbejder alle partier i parlamenter, i FN, for en almindelig og fuldstændig nedrustning, men i stedet for at stirre sig blinde på dette måls fjernhed, ønsker kristeligt folkeparti at medvirke til nedtrapning, hvis det er muligt, af terrorba-

lancen. Vi vil til stadighed søge at påvirke de siddende regeringer til at forholde sig positivt i de nedrustningsforhandlinger, hvor Danmark selv er med, og påvirke de lande, vi har indflydelse på, til at medvirke aktivt til gennemførelse af konstruktive løsninger til fremme af nedrustningen.

Jeg mener, at dette harmonerer fuldstændig med det, jeg indledningsvis sagde.

Vi kan bl.a. derfor stemme for det fremsatte dagsordensforslag.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Gert Petersen beskyldte mig for at vildlede, fordi jeg kun talte om SS-20erne og ikke om alle disse SS-4ere og SS-5ere, der har stået i Østeuropa og Sovjetunionen tidligere.

Jeg er da udmærket klar over, at der har stået et stort antal SS-4ere og SS-5ere, men det var netop disses ikke særlig tidssvarende karakter, som gjorde, at Sovjetunionen begyndte at udbygge med SS-20ere. Når jeg har talt om SS-20erne alene, er det så sandelig ikke vildledende, nej, det er på grund af dette våbens ganske særlig farlige karakter. Når det er det, det drejer sig om, når SS-4ere og SS-5ere er på vej ud, når de er afløst af SS-20, hvorfor i alverden skulle vi så tale om disse andre, antikverede våben? Endelig vil jeg gøre opmærksom på, at det også kun er SS-20erne, som er omtalt i det socialdemokratiske dagsordensforslag. Så hvem er det egentlig, der vildleder her, hr. Gert Petersen?

Når vi nu taler om at vildlede, må jeg sige, at hr. Gert Petersen har leveret et usædvanlig ondartet og groft eksempel på vildledning, når hr. Gert Petersen i sit indlæg forsøger at fremstille det, som om vestmagterne i dag har en atommæssig overmagt i Europa. Hr. Gert Petersen kommer med en forklaring om, at det i virkeligheden er helt groft at ville komme med en nulløsning, for så vil man tvinge Sovjetunionen tilbage til, som hr. Gert Petersen kalder det, sin sikkerhedspolitiske situation fra før 1959, mens vestmagterne opretholder deres situation, som den er i 1983. Det er jo en forbløffende mangel på respekt for kendsgerninger.

Hvis man vender sig til det, som er udsendt fra instituttet for strategiske studier – denne bog om den strategiske balance, som hr. Gert Petersen slæber rundt på et æseløret eksemplar af, men som han i den grad har

[Udenrigsministeren]

forlæst sig på, at han har glemt overblikket – så vil man dér kunne se, at lige gyldig hvordan man regner på tallene, så er det ganske tydeligt, at Sovjetunionen og dermed Warszawa-pagten på det eurostrategiske område har placeret sig i en klar overlegenhedsposition. Hvis man i stedet for bare at optælle raketter går ind på den optællingsmetode, som anbefales af instituttet, og som hr. Gert Petersen også selv har været inde på i debatten, nemlig en sammenligning mellem de antal kerneladninger, der i tilfælde af krig kan påregnes at nå deres mål, så kommer man frem til, at der er en så stærk overlegenhed, at Warszawa-pagten i dag har stort set dobbelt så stor en styrke, som NATO har i Europa.

Hr. Gert Petersen – der altså i modsætning til hr. Steen Folke accepterer at gå ind på balancetankegange – vil så gerne se globalt på tingene. Når hr. Gert Petersen bliver afvist det ene sted, når hans tal ikke kan holde dér, så bevæger han sig dygtigt et andet sted hen. Vel, så lad os da kigge på den strategiske balance. Dér er kendsgerningen, hr. Gert Petersen, at Sovjetunionen siden 1975 har foretaget en oprustning, der vel nok er uden sidestykke i historien. Hvis vi ser på det samlede antal sprængladninger, opdager vi, at siden 1975 er Sovjetunionens antal blevet mere end fordoblet. NATOs har været svagt faldende. Siden 1981 har antallet af atomsprængladninger i Sovjetunionen oversteget det samlede antal i NATO.

Hvis vi skal kigge på en anden form for opgørelse – hr. Gert Petersen vil stadig gerne springe, kan jeg se – så lad os se på den ødelæggende virkning. Dér vil vi opleve, at i dag er den ødelæggende virkning, sprængstyrken, i Sovjetunionens atomarsenaler ca. tre gange så stor som sprængstyrken i NATOs. Også med hensyn til antallet af raketter overgår Sovjetunionen både med hensyn til interkontinentale raketter, u-bådsraketter og mellem-distanceraketter NATO. Det samlede antal sovjetiske strategiske raketter er ca. 50 pct. større end NATOs.

Uanset hvordan man vender og drejer tallene, hr. Gert Petersen, når vi altså frem til, at der er en meget betydelig sovjetisk overlegenhed. Derfor er det forstemmende at opleve hr. Gert Petersen i rollen som talmanipulator, der prøver at fremstille det, som om det er vestmagterne, der i dag er overlegne.

Debatten i dag har afsløret, at vi andre, de fleste partier i dette folketing, gerne vil af med raketterne. Vi vil gerne af med så mange raketter som ovehovedet muligt. Et enkelt parti bekender kulør i modsat retning. Det er hr. Gert Petersens parti. Hr. Gert Petersen er villig til at beholde nogle af raketterne på den ene side. Det efterlader unægtelig hr. Gert Petersen som en noget flosset fredsen-gel. Jeg håber, at den afsløring, der er foretaget her i dag, vil pådrage sig rimelig opmærksomhed ved den kommende tids fredsmøder rundt omkring i landet.

Lasse Budtz (S):

Hr. Arne Christiansen var så venlig at rette nogle konkrete spørgsmål til mig om socialdemokratiets politik. Først i forbindelse med zonespørgsmålene.

Jeg vil gerne, for at man skal undgå misforståelser, fastslå, at når vi taler om zonespørgsmål, taler vi selvfølgelig også om en nordisk atomvåbenfri zone, og hvis det stod til os, startede en atomvåbenfri zone, der omfatter begge sider af den skillelinje, der deler Europa, helt ved Nordkap.

Jeg forstår glimrende, at man stiller spørgsmålet om Kola og om Østersøen, men jeg må sige, at det er jo netop problemer, der skal indgå i en forhandling om en zones omfang og dybde. Jeg kunne godt tænke mig en ordening, som medførte en nordisk atomvåbenfri zone, som hindrede sovjetiske under-vandsbåde med atomvåben i Østersøen. Derimod gør jeg mig ingen illusioner om at fjerne alle atomvåben fra Kola, men man kunne måske tænke sig at fjerne mellemdistanceraketterne fra Kola, for dér står en meget betydelig gruppe af mellemdistanceraketter, også af SS-20ere.

Hr. Arne Christiansen stiller mig et mere principielt spørgsmål: hvad ligger der bag vores holdning? Hvorfor koncentrerer vi os mere om Amerikas holdning end om Sovjets holdning? Hvorfor er vi mere skeptiske over for amerikanerne end over for Sovjet? Det underer mig lidt, at hr. Arne Christiansen stiller det spørgsmål, for han ved jo ganske udmærket, at vi er akkurat lige så skeptiske – formentlig væsentlig mere skeptiske – over for Sovjet. Hvad vi er skeptiske over for i denne sag, er, at der ikke er kommet nogen udspil fra amerikansk side, som opfanger de

[Lasse Budtz]

sovjetiske udspil. Vi mener ikke alene, det er taktisk forkert, vi mener også, det er politisk forkert, og det stiller Vesten i et forkert lys.

Hr. Arne Christiansen nævner en artikel, der har stået i et herværende dagblad i dag, og stiller i den forbindelse spørgsmålet til os: hvad er det, vi vil med vores sikkerhedspolitik? Jeg vil gerne erkende, at jeg tillægger ikke den artikel i Berlingske Tidende nogen større betydning. Det gør jeg ikke, fordi den må være skrevet under forkerte forudsætninger eller af uvidenhed. Forfatteren har naturligvis ikke læst min ordførertale, men det vil ikke komme bag på forfatteren, at socialdemokratiet er tilhænger af Danmarks forbliven i NATO. Derved falder ca. tre fjerdedele af den omtalte artikel fuldstændig bort. Det forekommer mig at være overflødigt at fastslå dette endnu en gang – navnlig over for forfatteren, men der kan jo ske så meget, når man ikke er i begivenhedernes centrum mere, og det tilgiver jeg da gerne. Men hvordan hr. Arne Christiansen kan følge det op ved at spørge, hvilken holdning vi har, efter at jeg på mit partis vegne har holdt en ordførertale, som ender med at konstatere, at vi ikke ser noget alternativ til Danmarks sikkerhedspolitik, det forstår jeg ikke. Men nu gentager jeg det altså gerne: vi ser ikke noget alternativ.

Men vi vil meget gerne være med til at gavne freden, til at gavne nedrustning, afrustning, til at gavne afspændingen, og hvis vi mener, at en af vore nærtstående venner – og selvfølgelig er Amerika også set med socialdemokratiets øjne en nærtstående ven – benytter en forkert metode, så forbeholder vi os oprigtig talt ret til at sige det. Vi mener også, at vi ville være en dårlig ven, hvis vi ikke sagde det.

Vi ønsker debatten, og jeg vil gerne benytte lejligheden til at sige, at vi ønsker sandelig også at få et højere oplysningsniveau ind i debatten, også i forbindelse med NATO og i NATO mellem de forskellige lande. Vi synes, åbenheden trænger til at blive udvidet – dér må jeg sige, at jeg er enig med hr. Bilgrav-Nielsen. Vi synes i øvrigt også, at der er en mangel på åbenhed i forbindelse med INF-problematikken.

En del af denne debat har jo drejet sig om balancen. Hvor er balancepunktet? Socialdemokratiet mener, at man lægger al, al for stor vægt på balancespørgsmålet. Vi mener, at man bliver nødt til, når man snakker om

SS-20 raketterne, at tage Poseidon med i beregningerne, at tage de britiske og de franske raketter med i beregningerne. Det bliver de jo alligevel, så hvorfor skulle vi ikke også gøre det? De var allerede taget med i beregningerne – uden at det stod i traktaten – da SALT I-traktaten blev underskrevet. Hvorfor så dog forsøge at benægte, at disse våben er til stede?

Hr. Steen Folke bruger af ubegribelige årsager sin taletid til at koncentrere sig om angreb på socialdemokratiet – det er vel taktik mere end noget som helst andet – i stedet for at beskæftige sig med det virkelig substantielle, det konkrete, vi drøfter her i dag, nemlig atomvåben, kernevåben. Til ham vil jeg sige: ja, hr. Kjeld Olesens 10 punkter er socialdemokratiets politik. Men for en sikkerheds skyld vil jeg også gerne tilføje, at vi har såmænd 10 punkter til, hvis det skulle være, eller 20 punkter til. Vi har mange, mange punkter på det udenrigspolitiske felt, vi gerne vil fremhæve. Nu valgte hr. Kjeld Olesen med megen omhu disse 10, men vi kunne sagtens tage 10 punkter til. Det synes vi måske ville være en anelse for meget at lade dagsordenen omfatte.

Det bringer mig til dagsordensspørgsmålet. Jeg kan ikke nære mig for at sige, at min beundring for hr. Erhard Jakobsens måde at omgå problemerne på er nøjagtig som tilforn, nemlig stor. Det er forbløffende, må jeg sige. Tænk at bruge så megen kraft og bruge så megen udfoldelse på at sige så lidt. Det er fantastisk.

Jeg skal i øvrigt overhovedet ikke blande mig i, hvad de enkelte partier finder på af undskyldninger for at stemme for vores dagsordensforslag. Det er mig fuldt ud nok, at de stemmer for socialdemokratiets dagsorden, venstre, konservative, kristeligt folkeparti, centrum-demokraterne, radikale plus vores noget større parti. Det er jo herligt, sikken en stemmemængde. For det, det drejer sig om, er jo, hvad der står i dagsordenen, og ikke, hvilke undskyldninger man finder på. Der står: en nulløsning kan ikke bruges, som den er, vi må videre. Der står noget om reduktionernes nødvendighed, der står noget om zonerne, som nogle af de udmærkede ordførere fuldstændig har glemt, men det står der da heldigvis også. Kom blot med enhver forklaring! Det, der er det afgørende for os i dag, er, at den dagsorden med de 3 at-punkter,

[Lasse Budtz]

som vi har fremsat, og som for os er en meget, meget vigtig markering af dansk sikkerhedspolitik, vil få et så kæmpemæssigt stemmetal bag sig i det danske folketing. Det er vi meget glade for, og det takker vi for.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke hr. Lasse Budtz for et par ting.

For det første fordi det af denne debat fremgår, at socialdemokratiet stadig støtter NATO. Det er fremgået meget klart. For det andet fordi hr. Lasse Budtz fremhævede, at Sovjet for ham at se og for socialdemokratiet stadig er den største fare. Begge disse bemærkninger er jo meget stærkt forpligtende ligesom ordlyden af den dagsorden, vi skal vedtage om lidt.

Jeg er ked af, at hr. Lasse Budtz bruger udtrykket »undskyldninger for at stemme for dagsordenen«. Det konservative folkeparti plejer ikke at søge efter undskyldninger, når vi stemmer for dagsordener. Vi plejer at læse dem, og når vi finder, at de er tilfredsstillende, dækker vores opfattelse, så stemmer vi for dem. Men jeg kan måske godt forstå, hvis socialdemokratiet nogle gange i den sidste tid for sit eget vedkommende har været i den situation, at man har skullet finde undskyldninger for det ene og det andet. Det vil regeringen da også fortsat have fuld forståelse for.

Om hr. Gert Petersens kunstfærdige filigranindlæg, der ligner alt, hvad der er udgået fra hr. Gert Petersens hånd i den tid, jeg har haft den fornøjelse at kende ham, vil jeg sige, at det og hans sammenstød med udenrigsministeren for et øjeblik siden er jo interessant. Hr. Gert Petersen laver nemlig et af disse rituelle angreb på Sovjetunionen, som han er nødt til at fremkomme med, fordi han nu engang er hr. Gert Petersen og har de standpunkter, han har. Jeg vil tro, man har et lager af standardangreb på Sovjetunionen, som man rykker ind i alle den slags udtalelser, når man skal sige noget fra SF, og derefter, når man har gjort det, har man frit spil til at lege med tal, og så producerer man netop de tal, der viser det, man vil vise. Det må jo være hr. Gert Petersens egen sag, men det, hr. Gert Petersen fik vist, var altså nogenlunde det modsatte af virkeligheden, der er, at i tilfælde af en konflikt mellem de to super-

magter har Sovjetunionen den særlige kvalitet våben – den særlige kvalitet våben – der gør, at ødelæggelserne hos os bliver større end omvendt. Her taler vi ikke i kvantiteter, det vil den meget vidende hr. Gert Petersen også vide. Derfor undrer det mig endnu mere, at han argumenterer på den måde. Vi taler her ikke om kvantitet længere; det er mange år siden, vi har gjort det, hr. Gert Petersen. Det var tilbage i Khrustsjovs tid, vi talte i kvantitet. Nu taler vi i kvalitet, når det drejer sig om kernevåben.

I øvrigt har hr. Gert Petersen, synes jeg, fået et meget udmærket svar af udenrigsministeren. Jeg synes, udenrigsministeren som sædvanlig var meget velinformeret. Det er en fornøjelse at have sådan en udenrigsminister.

Jeg er lidt ked af hr. Bilgrav-Nielsens indledning, hvori der kunne ligge noget om, at vi var kede af at diskutere udenrigspolitik, at at diskutere sikkerhedspolitiske spørgsmål. Jeg kan for mit eget vedkommende sige, at jeg har glædet mig meget til at deltage i debatten i dag med hr. Bilgrav-Nielsen, og jeg mindes at have deltaget i den udenrigspolitiske debat her i Danmark i nogle og tyve år, så jeg mener ikke at være blandt dem, der just har været med til at undertrykke en diskussion om alle disse spørgsmål. Jeg mener oven i købet at have gjort det på en meget folkelig måde, men hvad skal der egentlig forstås ved en folkelig måde? Jeg ved snart ikke, hvem der er kvalificeret til at være folkelig, og hvem der ikke er kvalificeret til at være folkelig, men jeg mener egentlig, at hr. Bilgrav-Nielsen og jeg er lige folkelige, hvis jeg må have lov til at tiltage mig så stor ros og hæder i denne sammenhæng. I øvrigt tror jeg ikke, vi skal debattere meget herom.

Som sagt, vi vil nu stemme for en dagsorden. Jeg forklarede tidligere, hvad jeg mente der lå i den, og jeg lagde mærke til, at hr. Lasse Budtz ikke modsagde mig. Derfor er det med dobbelt glæde, at regeringspartierne om lidt stemmer for denne dagsorden.

Arne Christiansen (V):

Jeg må sige, at hr. Lasse Budtz bekræftede det politiske livs barske vilkår. Forfatteren til nævnte artikel i Berlingske Tidende var dog for ikke så forfærdelig længe siden sit eget partis højt estimerede udenrigsminister, og så vidt jeg har konstateret, har han ikke helt

[Arne Christiansen]

mistet jordforbindelsen, fordi han har forladt dette hus. Det er der måske en gang imellem – kunne man fristes til at sige – andre der midlertidigt gør. Men som sagt: ude af øje, ude af sind, åbenbart.

Jeg takker for gentagelsen af, at der ikke er noget alternativ til NATO. Jeg synes, det var nødvendigt at få det fastslået. Når spørgsmålet overhovedet kan rejses – det var, som om hr. Lasse Budtz var overrasket – er det selvfølgelig på baggrund af holdninger og handlinger og udtalelser, efter at socialdemokratiet er kommet i opposition. Men nu har ordføreren altså på ny bekræftet det her, og så må vi altså håbe, at der er indhold bag ordene.

Jeg er ligesom andre overrasket over den helt store glæde, som hr. Lasse Budtz giver udtryk for, når det gælder tilslutningen til dagsordenen. Vi har naturligvis læst den og læst den grundigt, og jeg gentager: der er intet i den, der anfægter den politik, som udenrigsministeren i dag har gjort rede for. Jeg håber også, at hr. Lasse Budtz har noteret sig, at det radikale venstres ordfører kunne have ønsket den langt stærkere. Det siger nok også lidt om indholdet i den.

Det indgår naturligvis også i de overvejelser, som vi har haft: hvad er konsekvensen, og hvilken fortolkning kan der lægges i den? Det skal jeg ikke bruge tid på her. Jeg mener, den bør stå for det, den er – og forhåbentlig stå længe, nu da hr. Lasse Budtz har sagt, at vi har fået en afklaring af den sikkerhedspolitiske holdning her i tinget. Det vil altså manifestere sig om et øjeblik, når der skal stemmes om denne dagsorden.

Gert Petersen (SF):

Jeg hørte, at den konservative ordfører var taknemmelig for udenrigsministerens svar til mig. Jeg må sige, at der skal fattigdom i ånden til for at føle sig taknemmelig over det. Jeg har sjældent været ude for et sådant forsøg på at tale udenom og trække alle mulige andre sager ind i diskussionen.

Jeg sagde, at udenrigsministeren med sin redegørelse havde vildledt folkettinget. Udenrigsministeren benægter det, og nu skal jeg bevise det. Jeg citerer udenrigsministerens besvarelse, sådan som jeg har fået den tilsendt som ordfører:

»En accept af det sovjetiske udspil ville bl.a. betyde, at Sovjetunionen ville bevare et større antal raketter rettet mod Vesteuropa end i 1979, da NATO følte sig nødsaget til at træffe sin dobbeltbeslutning. Dengang var der udplaceret under 100 SS-20re, mens det, Andropov i dag tilbyder, alene er en reduktion til 162.«

Dette er usandt. Hvis ministeren havde sagt »et større antal SS-20 raketter« end dengang, så havde det været i orden, men der tales kun om raketter. Nu trækker ministeren på skulderen. Han tillægger ikke de andre raketter nogen vægt. Det gjorde han interessant nok for 2 måneder siden, da vi sidst drøftede denne sag. Dengang gjorde ministeren nemlig opmærksom på, at foruden de 220 SS-20 raketter, der var anbragt, så har:

»Sovjetunionen ... samtidig i betydeligt omfang bevaret sine ældre mellemdistancevåben af typen SS-4 og SS-5.«

For to måneder siden var det en alvorlig sag, at de havde bevaret deres SS-4 og SS-5, men i dag, når man skal sammenligne situationen 1979 med Andropovs tilbud, spiller SS-4 og SS-5 ikke nogen rolle.

Hvad er der sket i løbet af de to måneder? Altså fra dengang, da udenrigsministeren tillagde SS-4 og SS-5 vægt, og til nu, hvor de helt negligeres? Der er sket det, at Andropov er kommet med sit tilbud. Det er såmænd det eneste nye i den sag, og så skal udenrigsministeren finde en ny indfaldsvinkel.

Det næste, udenrigsministeren var inde på, er, at jeg havde sagt, at vestmagterne har overlegenhed i Europa. Det har jeg aldrig sagt. Jeg har sagt, at en gennemførelse af Reagans nulløsning betyder et nul, tilbage til 1959 østpå, mens det betyder uforandret situation vestpå. Så har jeg sagt, at det omtalte institut for strategiske studier i 1979 fastslog, at der består noget nær balance mellem atomvåbnene på vest- og østsiden i Europa. Altså vil nulløsningen, uanset at der er sket en russisk oprustning siden – det benægter jeg ikke – betyde en udslettelseovre østpå, nul østpå, men bevarelse af status quo vestpå.

Det, udenrigsministeren så vil bilde os ind, er, at der næsten ikke findes atomvåben herovre vestpå. Det er jo fantastisk, når man tænker på, at jeg, da hele denne debat startede, kunne citere de amerikanske generalstabschefer beretning, hvor det udtrykkelig

[Gert Petersen]

blev sagt – ja, det er meget morsomt, hr. udenrigsminister; jeg forstår godt, at udenrigsministeren morer sig, man skal jo finde en grimasse, der kan passe – hvor jeg kunne citere, at de amerikanske generalstabschefer udtaler, at de bidrager til den europæiske TNF, altså den nukleare styrke i Europa, med flyvemaskiner på fremskudte baser og med et væsentligt antal Poseidonraketter. Det er altså helt klart, at der findes en NATO-atomstyrke på den vestlige side, foruden at der findes de nationale britiske og franske atomvåben. Det var også ved at afveje dem mod hinanden, at instituttet i London i 1979 var kommet til, at der nu var balance, men at balancen ville blive forrykket, hvis russerne blev ved med at opruste. Det er givetvis rigtigt. Derfor har vi også en interesse i at få standset den russiske oprustning, og den kan vi få standset ved at drøfte sagerne på basis af Andropovs tilbud. Her siger jeg så, at det vil give en reduktion ned til 476 sprænglegemer, og det fik jeg oven i købet bekræftet af hr. Arentoft. Efter udenrigsministerens sidste redegørelse for to måneder siden havde de nu 1.200 sprænglegemer og som sagt i 1979 900-1.000 sprænglegemer. Det er i alle henseender en meget kraftig reduktion, og det, jeg er bange for, er, at man med den holdning, udenrigsministeren og andre anlægger, lader den chance glide sig af hænde. Det er det, jeg er bange for, for hvis man fastholder nulløsningen, hvis man fortsætter på den måde eller med noget, der ligner nulløsning, kommer der ikke noget ud af de forhandlinger, for så vil russerne fortsætte deres oprustning, og vi vil fortsætte vores, og så er det sidste blevet værre end det første.

Til sidst. Vi kan ikke stemme for den socialdemokratiske dagsorden. Vi vil ikke stemme imod den, men vil undlade at stemme, fordi vi mener, at den trods alt betegner et lille fremskridt i Danmarks position, men vi beklager, at man for at få regeringspartierne med til dette lille beskedne fremskridt, som oven i købet skal bortfortolkes af hr. Erhard Jakobsen og andre, er gået så langt, som man har gjort, og jeg vil derfor tillade mig på egne vegne og hr. Steen Folkes at fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden, nemlig den dagsorden, som socialdemokratiet efter vores opfattelse burde have stillet, og som jeg er sikker på at man kunne have fået et flertal for i denne sal:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget opfordrer regeringen til at tilkendegive over for NATO og USA's regering,

at Danmark ikke finder den såkaldte nulløsning egnet til fortsat at være grundlag for USA's indsats under INF-forhandlingerne i Genève,

at forhandlingerne i stedet skal sigte på at undgå NATOs planlagte raketudstationering og at opnå en kraftig reduktion af de sovjetiske mellemdistanceraketter og antallet af deres sprængladninger,

at forhandlerne ikke kan ignorere tilstedeværelsen af nationale atomstyrker i Frankrig og Storbritannien,

at alle fysiske forberedelser til raketudstationeringen stilles i bero, så længe der forhandles, og

at forhandlingerne om nødvendigt må forlænges ud over udgangen af 1983, går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Jeg vil håbe, at dette forslag gør så stærkt indtryk på socialdemokratiet, at de tager deres dagsorden tilbage og lader denne komme til afstemning, således at den kan vedtages af socialdemokratiet, SF, VS og utvivlsomt også det radikale venstre.

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Det er en dagsorden, der indeholder mange rigtige ting. De ligger meget tæt op ad det, jeg har sagt i min egen ordførertale på socialdemokratiets vegne, men det vil ikke komme bag på hr. Gert Petersen, at vi faktisk fremsætter vores dagsordensforslag i det håb, at det bliver vedtaget.

Vi må derfor afvise at anbefale nogen at stemme for hr. Gert Petersens forslag, ikke fordi vi er imod meget af det, der står – vi er faktisk næsten tilhængere af alt det, der står – men fordi vi tror, det har større betydning, at vi koncentrerer os om nogle vigtige ting, som er aktuelle i dette øjeblik. Så er der én ting, der slet ikke står noget om: zonerne. Vi

[Lasse Budtz]

mener, de bør med. Jeg vil derfor foreslå, at man stemmer for socialdemokratiets dagsorden.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg kommer pludselig i tanker om, at der tidligere i dag har været snakket om undskyldninger for at stemme for og ikke stemme for dagsordener. Nu fik vi da demonstreret, hvordan sådan noget faktisk skal laves. Skulle jeg have ledt efter nogen som helst undskyldning for at stemme for socialdemokratiets dagsorden, har jeg i hvert fald fået den fast og bombefast nu efter hr. Gert Petersens forslag. Jeg takker ikke for det, men jeg noterer det bare.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil blot gøre en indrømmelse til hr. Gert Petersen, for det er rigtigt, som hr. Gert Petersen med sin nærlæsning af mit manuskript påpeger, at jeg selvfølgelig skulle have sagt, at en accept af det sovjetiske udspil ville betyde, at man ville bevare et større antal SS-20 raketter rettet mod Vesteuropa end i 1979, nemlig 162 imod 100. Det indrømmer jeg. Jeg tør ikke sige, hvor mange der ville have været, hvis vi skal tælle de antikverede SS-4re og SS-5ere med. Der har måske også været et antal nytårsraketter – det skal jeg ikke kunne udtale mig om – men det, der er det væsentlige, hr. Gert Petersen, det er SS-20rne, men jeg beklager den lille smutter.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg synes, det er udmærket, at udenrigsministeren gør den indrømmelse. Det skal han ikke have utak for. Så har vi jo fået skabt nogen klarhed. Jeg vil gerne lige føje til, at det ikke var ved nærlæsning, jeg opdagede det. Jeg læste, hvad der stod, og nu er jeg altså desværre for udenrigsministeren sådan indrettet, at jeg render rundt med alle disse tal inde i hovedet efterhånden. Det gør tingets medlemmer i almindelighed ikke. De må få det indtryk, at det skal forstås nøjagtigt sådan, som det står, men nu har vi altså – også hr. Erhard Jakobsen – ministerens ord for, at der faktisk menes noget andet end det, der står.

Arentoft (FP):

Mon ikke vi skal passe på, at debatten ikke løber for længe, så vi får endnu flere sjove og spændende dagsordener.

Jeg vil godt lige komme med et par enkelte bemærkninger. Der er sikkert mange, der så TV-Aktuelt i fredags, den 4. februar 1982, den udsendelse, der hed »Raketter – sikkerhed eller trussel«. Der var i og for sig mange gode ting i den, og der var en debat bagefter imellem udenrigsministeren og den forhenværende udenrigsminister, hr. Kjeld Olesen, og hr. Gert Petersen. Jeg gjorde et par noter under den udsendelse, bl.a. noget, som nævnes i dag, for nu har vi haft flere debatter her inden for et par måneder, og vi kan nok regne med, at der er nogle, der kommer med forslag om en ny inden længe, og den bør så nok i alt fald afvente valgene i henholdsvis Vesttyskland og i England, for noget af det, der blev sagt, var, at det venter russerne selvfølgelig på.

I samme åndedrag blev der også sagt, at i NATO kan man debattere, i Warszawapagten er der ingen, de spørger nogen af satellitlandene. Det er altså den store forskel, og det er i alt fald det system, vi ikke bryder os om.

Jeg nævnte også i mit første indlæg, at der i øjeblikket står 1.000 atomladninger med navn og adresse på mod civile og militære mål i Europa, også danske mål, og udenrigsministeren brugte netop sin taletid i den debat til bl.a. at sige, at de russiske mellemdistanceraketter peger på os. Det ville jeg lige have lejlighed til at understrege her.

Men forvirringen med hensyn til socialdemokraternes forsvarspolitik – hvis det altså har nogen nu – steg til uanedet højder hos mig, da en af de sidste bemærkninger kom fra hr. Kjeld Olesen, for jeg har netop også tidligere på dagen plæderet for hele balanceprincippet, men så sagde hr. Kjeld Olesen, at det værste ved det hele er, hvis vi opnår en farlig ubalance, så det vil altså sige, at der dér er et område, hvor selv socialdemokraterne og jeg er enige.

Hr. Lasse Budtz er så glad for, at der er et stort flertal bag hans dagsorden. Det ligner faktisk ikke hr. Lasse Budtz at være så tungt opfattende. Netop fordi dagsordenen er så vattet og blødt formuleret ved at opfordre regeringen til at præge og arbejde for og

[Arentoft]

støtte realistiske bestræbelser – og alt det kan man jo sige regeringen har gjort hele tiden – betragter jeg den faktisk som en afværgedagsorden, idet jeg er sikker på, at formanden sætter den til afstemning først, fordi den har det største flertal bag sig.

Da fremskridtspartiet altid tager stilling i enhver sag og siger enten ja eller nej, så siger vi også ja i denne sag. Dermed falder jo den af hr. Gert Petersen foreslåede dagsorden væk, og så behøver vi ikke nogen former for bortforklaringer, for værre end den, vi fik af hr. Lasse Budtz, kan man ikke tænke sig; det var vel det, der hedder »en politisk forklaring«.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg mener, der er grund til at notere med meget stor tilfredshed, at ikke alene venstre, ikke alene de konservative og ikke alene kristeligt folkeparti – det sidste undrer mig nu ikke så meget, for jeg er klar over, at kristeligt folkeparti i hjertet hele tiden har været med – men nu også centrum-demokraterne, herunder den mest stædige forkæmper for de mest yderliggående synspunkter i USA, hr. Erhard Jakobsen, er med. Også hr. Erhard Jakobsen siger i dag for det første nej til, at nulløsningen er en tilfredsstillende løsning; der må og skal udarbejdes en bedre realistisk alternativ løsning over for Sovjets forslag. Det er knagende godt, og det er en god og rigtig kolbøtte, som hr. Erhard Jakobsen dér har slået.

Det andet er, at den hr. Erhard Jakobsen, der i tide og utide har angrebet al snak om atomfri zoner, nu accepterer atomfri zoner i Europa og gør det med henvisning til, at det bare ikke måtte være noget med atomfri zone i Nykøbing, eller hvad det nu var, hr. Erhard Jakobsen sagde. Jeg synes, det er strålende. Der er bevægelse. Jeg synes, det er glimrende, og jeg vil gerne sige: der er bevægelse i tingene, og det er socialdemokratiet, der er årsagen til det.

Erhard Jakobsen (CD):

Når jeg tænker tilbage på min politiske tilværelse, tror jeg, det er første gang, hr. Anker Jørgensen har rost mig for noget fra denne talerstol, og det bør jeg da selvfølgelig påskønne. Nu var det på et helt forkert

grundlag, men det skyldes naturligvis dels, at hr. Anker Jørgensen ikke har hørt ordentlig efter, dels fortolker dagsordenen forkert. Det med Nykøbing var på en helt anden måde. Derimod overhørte hr. Anker Jørgensen ganske, hvad jeg sagde.

Jeg kan fuldt ud gå ind for at støtte realistiske bestræbelser. Det tror jeg oven i købet jeg understregede meget stærkt. Derved har hverken regeringen eller jeg forpligtet sig til så forfærdelig meget. Hvem i alverden kunne ikke tænke sig at støtte det realistiske, når vi engang ser det?

Bilgrav-Nielsen (RV):

Det er jo ret tydeligt, at der er en del, der ikke ønsker at være i stue med hinanden. Jeg må konstatere, at den debat, der var for lidt siden mellem udenrigsministeren og hr. Gert Petersen, nok også havde det ophøjede formål at sikre sig imod hinandens stemmeafgivelse. Udenrigsministeren ønsker ikke en dagsorden vedtaget med SFs stemmer og omvendt. Om det lykkes for hr. Anker Jørgensen og hr. Erhard Jakobsen at blive uenige, det ved jeg ikke. Jeg tror nok, det ender med, at de stemmer sammen. Endelig er jo hr. Gert Petersens dagsorden her i tolvte time det bedste udtryk for, at man bestemt ikke ønsker at stemme sammen med regeringen.

Jeg synes, det er at gå i lidt små sko. Det er uden for enhver diskussion, som hr. Anker Jørgensen gjorde opmærksom på, at der tages afstand fra nulløsningen i dette forslag. Det kan man lige så godt vedstå først som sidst, også hr. Erhard Jakobsen.

Vi må altså sige, at uanset at der i SFs dagsorden ikke er noget, der strider imod den opfattelse, vi har, fastholder vi, at vi støtter det dagsordensforslag, socialdemokratiet har stillet. Skulle der også komme en afstemning om SFs, kan vi også støtte det.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Det er stadig til hr. Erhard Jakobsen. Er det ikke rigtigt, hr. Erhard Jakobsen, at hr. Erhard Jakobsen i utallige indlæg i debatter her i folketinget har betragtet al snak om atomfri zoner som noget, der overhovedet ikke havde noget med realiteterne at gøre? Jeg synes derfor stadig væk, at det er godt, at hr. Erhard Jakobsen har slået en kolbøtte.

[Anker Jørgensen]

Fortsæt med det, så kan der såmænd komme noget helt fornuftigt ud af det.

Steen Folke (VS):

Hvis hr. Anker Jørgensen så ville holde op med at slå kolbøtter, ville det være helt fint.

Jeg vil gerne takke hr. Lasse Budtz for svaret på det spørgsmål, jeg stillede. Hr. Kjeld Olesens 10 punkter er udtryk for socialdemokratiets politik, og det synes jeg er udmærket at få at vide. Det er bare kedeligt, at de ti punkter så ikke i højere grad, end tilfældet er, er blevet omsat til konkret stillingtagen i den dagsorden, der nu bliver vedtaget om lidt.

Hr. Lasse Budtz forsikrer om, at forskellige socialdemokrater sagtens kunne opregne 10 eller 20 punkter til på det udenrigspolitiske område. Det tvivler jeg overhovedet ikke om. Det eneste spændende ville være, i hvilken grad disse punkter så er i strid med hinanden.

Jeg synes, at den dagsorden, som nu bliver vedtaget med et meget stort flertal spændende fra socialdemokratiet over centrum-demokrater og de konservative til fremskridtspartiet, er et skuffende resultat af debatten i dag. Det er en ny socialdemokratisk kolbøtte. Det er et tilbageskridt i forhold til det 10 punkts program, hr. Kjeld Olesen opstillede.

Hvor er kravet om fastfrysning henne? Det var et af punkterne i 10 punkts programmet. Hvor er kravet om, at engelske og franske raketter skal medregnes? Hvor er kravet om, at forhandlingerne skal forlænges ud over 1983, hvis ikke der opnås et resultat inden? Ikke mindst det sidste punkt mener jeg er et meget afgørende punkt. Jeg vil ikke kræve, at en dagsorden indeholder alle mulige punkter og nødvendigvis hele dette program, men det er faktisk et meget centralt punkt, om INF-forhandlingerne skal være afsluttet inden udgangen af dette år eller de kan forlænges næste år.

Hr. Lasse Budtz kom med en bortforklaring i sit første indlæg og sagde noget om, at det ikke var nødvendigt med en beslutning om forhandlingsudsættelse netop nu. Jo, det haster. Det er netop nu, det er nødvendigt, hvis man vil have nogen indflydelse på tingene. Der er ikke ret meget tid at løbe på, og derfor er det særdeles beklageligt, at netop det punkt, som helt snævert relaterer til disse

forhandlinger, er trukket ud og ikke er med i det dagsordensforslag, der er fremsat.

Hr. Lasse Budtz siger, at han er næsten tilhænger af det dagsordensforslag, som SF og VS sammen har fremsat. Det ville være dejligt, hvis socialdemokratiets holdninger for en gangs skyld kunne omsættes i politisk stillingtagen. Man forsikrer os altid om, at holdningerne er de samme, som de hele tiden har været – og de er i øvrigt fortræffelige – desværre bliver den konkrete stillingtagen bare nok så problematisk.

Jeg vil gerne stille ét spørgsmål til til socialdemokratiet for dog om muligt at få et resultat af debatten ud over den forkølede dagsorden, der om lidt bliver vedtaget. Jeg vil gerne spørge hr. Lasse Budtz og socialdemokratiet: vil socialdemokratiet i konsekvens af den holdning, man har, i resten af 1983 nægte at medvirke til at bevilge mere end de allerede af socialdemokratiet godkendte 26 mill. kr. til forberedelse af opstilling af INF-raketterne? Det mener jeg er et spørgsmål, det ville være væsentligt at få svar på. Her ville være et lille skridt virkelig bevægelse, hvis vi kunne få en klar stillingtagen til det spørgsmål, som, så vidt jeg kan se, ligger helt klart inden for det, hr. Kjeld Olesen har opstillet, men unægtelig ikke er medtaget i den dagsorden, vi diskuterer nu.

Vi synes, at den dagsorden er blevet utrolig udvandet, og den brede tilslutning, den har fået, er unægtelig et indicium for det. Vi mener, at der kan lægges alt muligt ind i, at der skal ske sådanne reduktioner af SS-20 raketterne, at de vestlige raketter ikke skal opstilles. Det kan jo være alt fra 230 til 0. Man kan fastholde nulløsningen reelt i en fortolkning af dette her.

Vi mener, at forslaget om støtte til realistiske bestræbelser for de atomvåbenfrie zoner let i den nuværende situation bliver lidt af et slag i luften. Der må man nok sige, at hr. Erhard Jakobsen ikke har helt uret i sin fortolkning af det. Vi synes, at man skal arbejde for disse zoner, men den zone, specielt i Centraleuropa, som Palmekommissionen har foreslået, og som socialdemokratiet især har været optaget af, er jo ikke det allermest realistiske lige præcis i den nuværende situation.

Derfor må man desværre konkludere, at den socialdemokratiske dagsorden altså er gået uden om nogle af de mest centrale ting, ikke mindst spørgsmålet om en eventuel for-

[Steen Folke]

handlingsforlængelse, og i stedet for har beskæftiget sig med nogle ting, som er mindre centrale.

Den er blevet så udvandet, at VS ikke vil stemme for den, vi vil anbefale vores egen og SFs dagsorden og vil undlade at stemme til den anden.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Ved debattens indledning lød jeg måske lidt syrlig over, at vi skulle have denne debat, men nu, da debatten er ved at være slut, vil jeg da ikke forsømme at takke forespørgerne, for jeg synes, det har været en værdifuld debat. Den er værdifuld, fordi vi har kunnet konstatere en fortsat meget bred opbakning bag Danmarks NATO-medlemskab, og det er værdifuldt. Vi har fået slået fast, at vi er enige om målet: størst mulig nedrustning. Men vi har samtidig fået slået fast, at vi gennem vort NATO-medlemskab samtidig ønsker sikkerhed for vores demokratiske system, som bl.a. har givet os mulighed for at føre en debat som den, vi har ført i dag.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

For god ordens skyld blot tre bemærkninger.

Vi fastslog allerede i december 1982, at vi ikke ønsker at være med til at betale mere til infrastrukturprogrammet indtil videre.

Med hensyn til fastfrysning fastslog vi også i december 1982, at vi er tilhængere af fastfrysning, og det er også blevet sagt i talen i dag.

Endelig vil jeg gerne sige om spørgsmålet om tidsfristen, at jeg er meget tilhænger af, at man forlænger forhandlingsforløbet, og det er mit parti heldigvis også, og det blev fastslået i min ordførertale i dag. Det er fuldstændig givet, at skulle det vise sig, at man intet opnår i Genève, når vi nærmer os, og måske allerede før tidsfristen, må vi diskutere en forlængelse af den. Socialdemokratiet vil fremkalde en debat herom i folketinget.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Det er helt klart, at det ville være et overordentlig nyttigt bidrag til hele den forhandlingssituation, der foreligger, hvis man på

nuværende tidspunkt ville give udtryk for, at det er nødvendigt at forlænge den tidsfrist. Jo nærmere vi kommer, jo farligere bliver hele dette forhandlingsforløb, og jo mere uberegnelige bliver de resultater, det får. Hvis man herfra nu ville tilkendegive, at disse forhandlinger måtte forlænges, ville det være et vigtigt bidrag. Det er yderst beklageligt, at socialdemokratiet her læner sig tilbage og siger: lad os nu se, hvad der sker, vel vidende, at det i praksis vil være nødvendigt, medmindre det faktisk skal ende med, at disse NATO-mellemdistanceraketter bliver opstillet.

Hvad angår det andet punkt, smuttede hr. Lasse Budtz desværre udenom. Hr. Lasse Budtz erindrede om, at socialdemokratiet i december 1982 havde sagt, at man indtil videre ville stille disse yderligere bevillinger til de nye atomraketter i bero. Indtil videre – ja vel, hr. Lasse Budtz. Jeg spurgte, om vi kunne få at vide, om socialdemokratiet vil fortolke dette »indtil videre« på en sådan måde, at det i det mindste dækker hele 1983. Hvis der skal være nogen logik i den socialdemokratiske position, hvis man skal mene noget alvorligt med, at disse forhandlinger skal have længere tid, må der også være den logik i det, der hedder, at så må socialdemokratiet i hvert fald ikke medvirke til yderligere forbedelse af raketternes opstilling, medvirke til bevillinger.

Mit spørgsmål var: kan vi få et ganske klart svar på, om socialdemokratiet vil sige, at de ikke vil medvirke til yderligere bevillinger til disse forberedende arbejder til NATO-raketterne i 1983 i resten af indeværende år. Ja eller nej?

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil gerne sige til udenrigsministeren, at jeg mener, hans glæde er lidt omsonst, i hvert fald på ét punkt, nemlig når han siger, at denne debat har bekræftet tilhørsforholdet til NATO. Må jeg have lov til at fortælle udenrigsministeren, at denne debat overhovedet ikke har drejet sig om tilhørsforholdet til NATO? Det vil udenrigsministeren også se ved at studere det dagsordensforslag, som SF og VS har stillet; der står intet om, at Danmark skal melde sig ud af NATO, det mener vi at vi burde gøre, men det er ikke det, den-

[Gert Petersen]

ne debat har drejet sig om, ikke på nogen måde. Den har drejet sig om, hvilken politik Danmark skal føre inden for NATO.

Så har jeg et spørgsmål til udenrigsministeren, for på den anden side kan jeg forstå hans glæde over denne noget mærkværdige udgang her, som sikkert vil forbavse mange mennesker rundt omkring i landet, de mærkværdige lege, der leges herinde. Hr. Anker Jørgensen var heroppe, og jeg måtte forstå hr. Anker Jørgensen sådan – det var i polemikken med hr. Erhard Jakobsen – at der i dagsordenen, især i punkt 1, faktisk lå et nej til nulløsningsforslaget. Jeg vil gerne have at vide, om udenrigsministeren tolker punkt 1 i den dagsorden, han om lidt stemmer for, sådan, at Danmark herefter holder op med at støtte nulløsningsforslaget. Jeg spørger udenrigsministeren: tolker han punkt 1 sådan, at Danmark herefter holder op med at støtte nulløsningsforslaget?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Formuleringen af punkt 1 er så klar, at den ikke turde behøve nogen tolkning, selv ikke for hr. Gert Petersen.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Udenrigsministeren har jo tidligere været inde på, at jeg ikke var så klog, som jeg burde være, og det er jeg altså ikke. Jeg forstår ikke formuleringen af punkt 1. Det er muligt, at en udenrigsminister kan forstå det, men jeg forstår den ikke. Jeg tror, der er mange mennesker i dette ting og i dette land, som ikke forstår den. Vil udenrigsministeren ikke være flink at hjælpe dem og fortælle, om udenrigsministeren tolker punkt 1, som han nu stemmer for, sådan, at Danmark holder op med at støtte nulløsningsforslaget?

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges enstemmigt med 112 stemmer; 21 stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Gert Petersen (SF) og Steen Folke (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

6) Første behandling af lovforslag nr. L 134:

Forslag til lov om ændring af lov om folkebiblioteker m.v. og lov om folkeskolen.
(Fremsat 28/1 83).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Mette Groes (S):

Regeringen ønsker, at folkebibliotekerne skal underlægges bloktilskudsordningen i stedet for som nu at nyde godt af refusionsprincippet. I vort eget forslag til bibliotekslov, nr. L 144 af 17. marts 1982, tilsluttede vi os alene bloktilskudsordningen, fordi den hang sammen med obligatorierne. Meningen var, at denne minimumsforpligtelse skulle træde i kraft trinvis over en 3-årig periode. Dermed sikrede vi os en økonomisk afbalanceret løsning, der indeholdt glædelige nyskabelser uden at være økonomisk uforsvarlig.

Regeringens forslag indeholder ikke sådanne nyskabelser. Tværtimod fremgår det udtrykkeligt, at det er meningen at opretholde adgangen til at anvende uddannet personale. Med hensyn til det eventuelle bloktilskuds størrelse er bemærkningerne ikke klare. Det fremgår, at den endelige sum vil fremkomme i forbindelse med fastsættelse af det samlede bloktilskud ved den ordinære forhandling forud for det finansår, hvor bloktilskudsordningen træder i kraft. Det vil sige, at regeringen i dag ikke yder os nogen som helst sikkerhed for, i hvilket omfang bibliotekernes niveau kan opretholdes.

Det er en meget ringe tryghed at have, idet regeringen jo dels er faret meget hårdt frem med deres bloktilskudspolitik allerede, dels oven i købet har bebudet, at det ikke er gjort med det, men at man også i de kommende år stadig vil anvende bloktilskuddene som spareobjekt.

Derfor kommer, at der, så vidt vi forstår af aviserne, i regeringen er planer om alene at lade skattegrundlaget være afgørende for